

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота
ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ДВОМОВНОСТІ У
МОВЛЕННІ УГОРСЬКОМОВНИХ УЧНІВ, ЯКІ НАВЧАЮТЬСЯ В
УКРАЇНОМОВНИХ КЛАСАХ

ПЕТРУШКА АНГЕЛА МИХАЙЛІВНА

Студентка IV-го курсу

Освітня програма: 014 Середня освіта (Мова і література угорська)

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ

Протокол № 2 / 31 березня 2022 року

Науковий керівник:

Газдаг Вільмош Вільмошович
доктор філософії, доцент

Завідувач кафедрою:

Берегсасі Аніко Ференцівна
доктор габлітований, професор

Робота захищена на оцінку _____, «___» _____ 2022 року

Протокол № _____ / 2022

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Кафедра філології

Кваліфікаційна робота

**ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ДВОМОВНОСТІ У
МОВЛЕННІ УГОРСЬКОМОВНИХ УЧНІВ, ЯКІ НАВЧАЮТЬСЯ В
УКРАЇНОМОВНИХ КЛАСАХ**

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Виконала: студентка IV-го курсу

Петрушка Ангела Михайлівна

Освітня програма: 014 Середня освіта (Мова і література угорська)

Науковий керівник: **Газдаг Вільмош Вільмошович**

доктор філософії, доцент

Рецензент: **Дудич Катерина Іванівна**

доктор філософії, доцент

Берегове
2022

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Filológia Tanszék

A KÉTNYELVŰSÉGI HATÁSOK VIZSGÁLATA AZ UKRÁN TANNYELVŰ OSZTÁLYOKBAN TANULÓ MAGYAR ANYANYELVŰ DIÁKOK NYELVHASZNÁLATÁBAN

Szakdolgozat

Képzési szint: alapképzés

Készítette: Petruska Angéla

IV. évfolyamos hallgató

Képzési program: 014 Középfokú oktatás (Magyar nyelv és irodalom)

Témavezető: Dr. Gazdag Vilmos

PhD, docens

Recenzens: Dr. Dudics Katalin

PhD, docens

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés.....	7
1.1. A munka tárgya és célja.....	8
1.2. Hipotézisek	8
1.3. A kutatás menete röviden	8
II. A témával foglalkozó szakirodalom áttekintése	10
2.1. A kétnyelvűségről.....	10
2.1.1. A kétnyelvűség típusai.....	11
2.2. A kárpátjai magyar nyelvhasználatról és nyelvválasztásról	12
2.3. A kétnyelvűségi hatások	13
2.3.1. A kódváltás fogalma	13
2.3.1.1. A kódváltás nyelvészeti szempontból.....	14
2.3.1.2. A kódváltás pragmatikai és kommunikációs szempontból.....	15
2.3.2. Kódkeverés	16
2.3.3. Interferencia jelenségek, szókölcsönzés, kölcsönszavak.....	16
2.4. Tannyelvválasztás	17
2.5. A témával kapcsolatos kutatások áttekintése	18
III. A gyűjtés körülményeiről	21
3.1. A kérdőíves felmérésről.....	21
3.2. A kérdőívről.....	21
3.3. A gyűjtés megszervezése	21
IV. Eredmények.....	22
4.1. A szociológiai változók	22
4.2. Nyelvhasználat, nyelvtudás	25
4.3. A diákok nyelvhasználatában jelentkező másodnyelvi hatások	31
4.3.1. Mondatjavítói feladatok.....	31
4.3.2. Képzazonosítási feladatok	36
4.3.3. A diákok iskolai nyelvhasználatában megjelenő másodnyelvi hatások ...	45
4.3.4. A diákok nyelvhasználatában megjelenő kódváltási szokások	47
V. Összefoglalás	53
VI. Rezümé.....	55
VII. Felhasznált irodalom.....	57
VIII. Mellékletek	61

Зміст

I. Вступ	7
1.1. Мета та предмет роботи	8
1.2. Гіпотези	8
1.3. Методи дослідження	8
II. Перелік літератури пов'язаної з дослідженням.....	10
2.1. Про двомовність	10
2.1.1. Види двомовності	11
2.2. Особливості використання і вибір закарпатської угорської мови	12
2.3. Двомовний вплив	13
2.3.1. Визначення кодове переключення	13
2.3.1.1. Кодове переключення із лінгвістичної точки зору	14
2.3.1.2. Кодове переключення із прагматичної і комунікативної точки зору	15
2.3.2. Змішування мовних кодів	16
2.3.3. Явища інтерференції, запозичення, запозичені слова.....	16
2.4. Вибір мови навчання.....	17
2.5. Дослідження, пов'язані з темою.....	18
III. Коротко про дослідження і анкетування.....	21
3.1. На анкеті опитування.....	21
3.2. Про анкету.....	21
3.3. Організація дослідження	21
IV. Результати	22
4.1. Соціологічні зміни	22
4.2. Використання мови, мовні навички	25
4.3. Вплив другої мови на використання мови учнями	31
4.3.1. Виправлення мовного завдання.....	31
4.3.2. Завдання ідентифікації зображення	36
4.3.3. Вплив другої мови на використання учнями шкільної мови.....	45
4.3.4. Звички перемикання кодів у мовленні учнів.....	47
V. Підсумки	53
VI. Резюме	55
VII. Використана література.....	57
VIII. Додатки	61

Ábrák jegyzéke

Táblázatok

1. számú táblázat: Település szerinti eloszlás	22
2. számú táblázat: Iskola szerinti eloszlás	23

Ábrák

1. számú ábra: Férfi-női megoszlás	22
2. számú ábra: Osztályok szerinti eloszlás	24
3. számú ábra: Nemzetiségi összetétel	24
4. számú ábra: Milyen nyelven beszélsz a következő személyekkel?.....	25
5. számú ábra: Milyen nyelven beszélsz az alábbi személyekkel?.....	26
6. számú ábra: Nyelvtudás értékelése.....	27
7. számú ábra: Tudsz-e olvasni, írni az alábbi nyelveken?	28
8. számú ábra: Általában milyen nyelven olvasol?	29
9. számú ábra: Általában milyen nyelven nézed/hallgatod az alábbiakat?.....	30
10. számú ábra: A mondatjavítói feladatok összesítve.....	36
11. számú ábra: A képazonosítási feladatok összesítve	44

Képazonosítási feladatnál használt ábrák

1. kép: Rostos üdítő	37
2. kép: Gyurmakészlet	38
3. kép: Folyékony ragasztó	38
4. kép: Hibajavító	39
5. kép: Üveg.....	39
6. kép: Villanykörte	40
7. kép: Riasztó	41
8. kép: Ellenőrző.....	41
9. kép: Hangszóró	42
10. kép: Palacsinta	42
11. kép: Burgonya	43
12. kép: Cellux.....	44

I. BEVEZETÉS

A kétnyelvűség-kutatás az utóbbi évtizedekben nagy teret hódít (Krajnik 2010). Kárpátalján az 1980-es évek végétől zajlanak szociolingvisztikai kutatások, ennek köszönhetően számos tudományos leírás készült a kárpátaljai magyarok nyelvhasználatának jellemzőiről (Cserniczkó 1998, Márku 2013). Kárpátalja több nemzetiségű régiónak számít Ukrajnában, így több nyelv és kultúra él egymás mellett, mint például az ukrán, orosz, magyar, ruszin stb. ezek a nyelvek pedig egymásra hatással vannak. A Kárpátalján élő magyarság kisebbségi közösségnek számít, így akik ebben a közösségben élnek fontossá válik számukra az, hogy anyanyelvüket megtarthassák ezzel együtt pedig a nemzetiségi hovatartozásukat. Emellett jelentőségteljes, hogy elsajátítsák az ukrán nyelvet, erre pedig az iskolában kerül sor. A kárpátaljai magyar szülők választhatnak, hogy a gyermeküket magyar vagy ukrán tannyelvű iskolába íratják (Cserniczkó-Göncz 2009).

Kárpátalján az ukrán oktatáspolitikája hatására az utóbbi években a magyar szülők a gyermeküket leginkább ukrán tannyelvű iskolába íratják, annak érdekében, hogy az iskolában jobban el fogják tudni sajátítani az ukrán nyelvet, ezáltal pedig sokkal jobban fognak boldogulni, és ezenfelül szakmát szerezni (Séra 2009). Ebben az esetben a gyermekek, akik mind a két nyelvet párhuzamosan használják a kommunikációjuk során, így rendszeresebbek a kölcsönszavak megjelenése, a kódváltások és a kódkeverések is egyaránt. Azokra a tanulóakra, akik nem anyanyelven végzik el a tanulmányaikat sokkal jellemzőbb, hogy nem a standard nyelvváltozatot használják, mint akik magyar tannyelvű tanintézményben érettségiztek (Gazdag 2011).

Munkám során az ukrán tannyelvű osztályokban tanuló magyar anyanyelvű diákok nyelvhasználatát szeretném vizsgálni és kimutatni nyelvészeti szempontból, hogyan hat az ukrán nyelv a tanulók beszédmódjára, tehát milyen mértékben vannak jelen a kétnyelvűségi hatások, mint a szókölcsonzés és a kódváltás. Ezt a témát azért választottam, mert egyrészt szeretnék képet kapni a diákok beszédében megjelenő nyelvi elemekről, nyelvhasználati sajátosságokról. Másrészt érdekelt mennyire van jelen még, hogy a szülők ukrán nyelvű tanintézménybe íratják be a gyermeküket, ugyanis általánosságban sok gyermek vegyes házasságban született. Ennek hatására pedig a gyermek úgy nő fel, hogy mind a két nyelvet elsajátítja. A kutatás hasznos információval szolgálhat a másodnyelven tanuló diákoknak a nyelvhasználatáról.

1.1. A munka tárgya és célja

A dolgozatom tárgya a kétnyelvűségi hatások vizsgálata az ukrán osztályokban tanuló magyar anyanyelvű diákok nyelvhasználatában.

Jelen munkám célja, hogy feltárjam az ukrán osztályban tanuló diákoknak az államnyelvi hatás nyomán jelentkező nyelvhasználati sajátosságait. Arra szeretnék választ kapni, milyen hatással van a magyar tanulók nyelvhasználatára az ukrán és orosz nyelv, ez miképpen nyilvánul meg a kommunikációjuk során. A nyelvhasználatukban milyen mértékben fordul elő a szláv kölcsönszavak használata, illetve a kódváltás.

1.2. Hipotézisek

A kutatásom előtt öt hipotézist fogalmaztam meg. A hipotézisek ellenőrzését a kutatási eredményből kapott információkból végeztem el.

1. Feltételezem, hogy a diákok többsége ukrán nemzetiségűnek vallja magát, ennek oka, hogy ukrán osztályban/iskolában tanulnak, így az ukrán nyelvvel és az ukrán kultúrával mindennap érintkeznek, ezért jobban tudnak azonosulni az ukrán nemzetiséghez.

2. Feltételezem, hogy az ukrán osztályban tanuló magyar anyanyelvű diákok megnyilatkozásaiban jellemzőek a szláv eredetű kölcsönszavak/kölcsönelemek, illetve a diákok nyelvhasználatára erőteljesebb mértékben hat az ukrán nyelv.

3. Feltételezem, hogy a kommunikáció során a tanulók nyelvhasználatában a kódváltás típusai közül leggyakrabban a kitöltés jelentkezik.

4. Feltételezem, hogy azok a diákok, akik magyar falvakban élnek, kevesebb kölcsönelemet használnak a beszédükben.

5. Feltételezem, hogy a legtöbb tanuló az iskolában a barátokkal való kommunikáció során használ olyan szavakat, amelyeket a szülei, esetleg a magyar iskolába járó barátai nem ismernek.

1.3. A kutatás menete röviden

A kutatásomat az ukrán osztályokban tanuló magyar anyanyelvű diákok körében végeztem. A munkámhoz az online kérdőíves módszert választottam, mivel 2022 januárjában a vírushelyzet okozta állapot miatt karantén volt, ezt követően február végén az orosz-ukrán háborús körülmények miatt ismét bezártak az iskolák, így ezt a módszert tartottam a leghatékonyabbnak. A kérdőívet általános és középiskolai (5–11. osztályos) tanulókkal töltöttem ki. Az ismerőseim és tanárok segítségével próbáltam elküldeni a kérdőívet a potenciális adatközlőknek. A kérdőív összeállításánál figyeltem arra, hogy a kérdések között egyaránt legyenek nyitott és zárt kérdések, és azok világosak és érthetőek

legyenek az adatközlők számára. Emellett odafigyeltem arra is, hogy a kérdések olyan témakört öleljenek fel, amely nyelvészeti szempontból hasznosítható, feldolgozható, illetve elemezhető legyen. Az adatok elemzését a Google kérdőív összesítő elemző programja, valamint az MExcel statisztika feldolgozó program segítségével végeztem el. A kapott eredményeket diagramok által illusztrálom. Az elemzés során értelmezhető következtetéseket vontam le, illetve a tanulói válaszokat egymással is összevettem.

II. A TÉMÁVAL FOGLALKOZÓ SZAKIRODALOM ÁTTEKINTÉSE

2.1. A kétnyelvűségről

Elsősorban tisztázzuk, hogy mi az a kétnyelvűség vagyis bilingvizmus, kit tekinthetünk kétnyelvűnek, illetve milyen típusai vannak a kétnyelvűségnek. Az évtizedek során többféle meghatározások születtek. A 20. század közepén a többnyelvűséget igen nagy hátránynak tekintették, de ez az állítás a mai világban már lehetetlennek tűnik, hiszen tudjuk, hogy a kétnyelvűség inkább előnyt jelent, mint hátrányt (Lesznyak 1996, Kormos 2009, Karmacsi 2020).

Hosszú ideig a nyelvtudomány lényeges kutatási területe az egynyelvűség volt, és ehhez hasonlítva vizsgálták az összes többi területet. A többnyelvűség emiatt a 20. század közepétől vált igazán önálló kutatási területté. A kétnyelvűség különféle módon alakulhat ki, de a leggyakrabban előforduló oka a migráció (Karmacsi 2020).

Sokan különbözőképpen határozzák meg a kétnyelvűség (bilingvizmus) a fogalmát.

Bloomfield szerint azokat a személyeket tekinthetjük kétnyelvű beszélőnek, akik mind a két nyelvet anyanyelvi szinten tudják használni (Bloomfield 1993).

Grosjean szerint azok az emberek tekinthetőek kétnyelvűnek, akiknek a mindennapi életükben mind a két nyelvre szükségük van, illetve alkalmazzák is. Emellett ismeri is azokat a nyelveket és használja valamilyen mértékben (Grosjean 1992, Popovics 2021).

Bartha Csilla aszerint határozza meg a kétnyelvűséget, mint Grosjean, tehát szerinte az a személy kétnyelvű, aki a mindennapi társalgásai során két vagy akár több nyelvet is számos alkalommal használ, úgy, hogy eleget tesz a kommunikatív igényeinek (Bartha 1999).

A külföldi és a kárpátaljai nyelvészek nagy része is azt a definíciót fogadják el, amely szerint az számít kétnyelvűnek, aki a mindennapi beszélgetéseiben képes használni egy nyelvet, az anyanyelve mellett (Grosjean 1982, Lanstyák 1991, Bartha 1999, Cserniczkó szerk. 2003).

Mindemellett a kétnyelvű személyek közösséget is alkotnak. Egy közösség akkor tekinthető kétnyelvűnek, hogyha a közösséget alkotó emberek java része kétnyelvű. A közösségnek azok a tagjai is ide tartoznak, akik kevésbé vagy gyengén tudják beszélni az első vagy második nyelvet (Göncz 1985, Lanstyák 1993, Bartha 1999, Cserniczkó szerk. 2003). A kétnyelvűséggel kapcsolatban lényeges szempont, hogy tudjunk különbséget tenni a másodnyelv és idegen nyelv fogalma között. Másodnyelvnek azt a nyelvet

tekintjük, amelyet egy közösség az anyanyelve mellett használ, és ez pedig az ország hivatalos nyelve. Az idegen nyelv alatt pedig azt a nyelvet értjük, amit a közösség egyes tagjai tanulnak meg, vagyis sajátítanak el, és bizonyos helyzetekben használnak. A kárpátaljai magyaroknak a jelentősebb része a magyar nyelvet tekinti anyanyelvének. A másodnyelvnek az ukrán illetve az orosz nyelvet tekintik. Az angol és a német nyelv idegen nyelvnek számít(Cserniczkó 2010).

Ha a kárpátaljai magyarságról ejtünk szót, akkor azt kell tudni, hogy őshonos, ezen kívül pedig kisebbségi kétnyelvűségről van szó, tehát a közösség politikai okok miatt vált kisebbséggé. Nagyobb részt az ilyen személyek az államnyelvvél az iskolában találkoznak először (Beregszászi - Cserniczkó 2003, Gazdag 2014).

Továbbá a kárpátaljai magyarság nagy részére a magyar domináns kétnyelvűség jellemző, vagyis a magán szférában a magyar nyelvet használják, míg a hivatalos (formális) színtereken az államnyelvet. Ezáltal a Kárpátalján élő magyarok a saját anyanyelvüket korlátozott helyzetben használják fel, míg a formális helyzetekben az államnyelvet, ez esetben az ukránt kell használniuk (Cserniczkó 1997, Beregszászi – Cserniczkó 2003, Gazdag 2014).

2.1.1. A kétnyelvűség típusai

A kétnyelvűségnek nagyszámú változata ismert, és ezeket különbözőképpen csoportosítják. A társadalmi viszonya alapján megkülönböztetünk hozzáadó, vagyis additív, illetve felcserélő, tehát szubtraktív kétnyelvűséget. A hozzáadó kétnyelvűségnél a saját nyelv is értékes, míg a felcserélő típusnál a nyelvcserehez vezető út periódusaként kezelik, amely esetében a kisebbségi nyelv tekintélye (presztízse) alacsony (Cserniczkó szerk. 2003, Cserniczkó 2010).

Az elsajátítás ideje/módja szerint a kétnyelvűségnek három típusát érdemes figyelembe venni. Az első a gyermekkori kétnyelvűség, ennél az esetnél a két nyelv elsajátítása 10–11. év körül véget ér. Érdemes hozzátenni, hogy a gyermeki kétnyelvűségben belül van szimultán (tehát a két nyelv elsajátítása egyidejűleg megy végbe), illetve szukcesszív, egymás utáni (először egynyelvű környezetben a gyermek megtanul beszélni, ezt követően kerül többnyelvű közegben, amely lehet óvoda, iskola). A második a serdülőkori (fiatalkori kétnyelvűség), abban az esetben, ha a másodnyelvet 11. és 17. év kor között sajátítja el a beszélő. A harmadik pedig felnőttkori kétnyelvűség, ha 17. éves kor után tanulja meg a nyelvet az egyén. (Bartha 1999, Cserniczkó szerk. 2003, Cserniczkó 2010).

Emellett megkülönböztetünk a kétnyelvűségnek még két típusát aszerint, hogy az egyén milyen fokú nyelvtudással rendelkezik az egyik és a másik nyelven:

- Balansz (kiegyenlített) - a két nyelvet az illető egyforma módon tudja és beszéli
- Domináns (egyenlőtlen) - az egyén az egyik nyelvet jobban beszéli, mint a másikat (Kiss 1995, Csernicskó szerk. 2003, Csernicskó 2010).

A nyelvészajátítás szerint van természetes, önkéntes, illetve elrendelt kétnyelvűség. Természetes kétnyelvűség akkor megy végbe, ha a második nyelv elsajátítása családban történik, spontán módon, kényszer nélkül. Önkéntes kétnyelvűségről abban az esetben beszélhetünk, amikor az illető saját akaratából akarja elsajátítani a másodnyelvet. Az elrendelt kétnyelvűség esetében a nyelvtanulást kötelezővé teszik (Csernicskó szerk. 2003, Csernicskó 2010).

2.2. A kárpátaljai magyar nyelvhasználatról és nyelvválasztásról

Ha két nép érintkezik egymással, vagyis hosszabb ideig élnek egymás mellett és mindennap kontaktusban állnak, egy idő után kultúrájukban, nyelvhasználatukban is hatással lesznek egymásra. Mivel a magyar nyelvterület mindig is a peremvidéken helyezkedett el, így természetes, hogy a történelem során a kárpátaljai magyarok nyelve számos más nyelvvel érintkezett, mint az ukránnal, oroszral, szlovákkal és ennek hatására az itt élő népek mindennapi kommunikációjára nagy hatással volt a szláv-magyar együttélés. Ezért Kárpátalján a kétnyelvűség megszokott jelenségnek számít (Lizanec 1970, Csernicskó 1995, Csernicskó 2010: 80, Gazdag 2018).

Kárpátalján az ukrán a hivatalos államnyelv, ezért a kárpátaljai magyaroknak a mindennapi életük során, nemcsak anyanyelven kell beszélniük, hanem szükséges egy második nyelv használata is, ez pedig az ukrán nyelv (Karmacsi 2007, Márku 2013). A Kárpátalján élő magyarok sokszor kerülnek olyan helyzetbe, ahol nem magyarul kell megszólalniuk, esetleg bizonyos szituációkban nem is tudják magukat megértetni más emberekkel. Ebben az esetben ahhoz, hogy a kommunikáció sikeres és hatékony legyen, a beszélőnek egy másik nyelvet kell használnia, tehát nyelvet kell váltania (Márku 2013).

A kárpátaljai magyar közösségben a nyelvválasztás (kódváltás), nem akaratlanul történik meg, hanem tudatosan és ez számos szemponttól függ, ide tartozik a beszélők nyelvi és kommunikatív kompetenciája (Márku 2013).

A kommunikatív kompetencia magába foglalja azt, hogy egy bizonyos szituációban a beszélő választani tudjon azzal kapcsolatban, hogy kivel, mikor, milyen helyzetben,

melyik nyelvet, melyik nyelvváltozatot kell használnia ahhoz, hogy a kommunikáció sikeres legyen (Márku 2013).

Kárpátalján is megfigyelhető, hogy az anyanyelvet leginkább a családban, magánéletben használják, bár jelentős mértékben előfordul az ukrán és orosz nyelv használata is a szomszédokkal, barátokkal, ismerősökkel való kontaktushelyzetekben, és könyv-újságotolvasásban, tévéműsorok, zenék hallgatásában. A hivatalos helyeken az ukrán nyelv dominál, ide tartoznak a bankok, hivatalok (Cserniczkó - Beregszászi 2010: 41,81).

A nyelv- vagy kódválasztást tekintve, el kell különíteni két kiindulópontot. Az egyik álláspont, kétnyelvű kétnyelvűvel beszél, a másik hogy kétnyelvű személy egynyelvű illetővel beszél. Emellett fontos tényezőnek számít, hogy a személyek ismerik-e egymást (Cserniczkó szerk. 2003:84).

Ha a kommunikációban jelen lévő személyek egymást ismerik, és mindenkinek magyar az anyanyelve, akkor a beszélgetés magyarul fog zajlani. Abban az esetben, ha kétnyelvű magyar domináns szeretne beszélni egy olyan illetővel, aki ukrán domináns kétnyelvű, akkor a nyelvválasztásban jelentős szerepe van annak, hogy az egyének között milyenek a fennálló hatalmi kapcsolatok (Cserniczkó szerk. 2003, Bartha 1992).

Ha magyar dominanciával rendelkező személy van hatalmi körülményben (tehát azon a településen ahol tartózkodik magyar többségű, a másik személy idegen), akkor a kommunikáció nyelve a magyar lesz. Fordított helyzetben a többségi nyelv (Cserniczkó szerk. 2003, Bartha 1992).

2.3. A kétnyelvűségi hatások

A kétnyelvűek nyelvhasználata jelentősen eltér, másabb az egynyelvűekétől. Grosjean szerint, aki két nyelven tud beszélni, mielőtt megszólal, a helyzetnek megfelelően nyelvet kell választania (Cserniczkó szerk. 2003, Grosjean 1982). A kétnyelvűségi hatásokhoz a kölcsönelemek, a kódváltás, illetve a kódkeverés tartoznak.

2.3.1. A kódváltás fogalma

Trudgill és Grosjean a kódváltást, olyan történésnek tekintik, amikor kétnyelvű, esetleg kétdialektusú egyének két nyelv, vagy nyelvjárás (dialektus) között egy kommunikációs helyzeten belül oda illetve vissza váltogatnak a nyelvek, nyelvjárások közt (Trudgill 1997, Grosjean 1982, Cserniczkó szerk. 2003). Cserniczkó István a kódváltást úgy értelmezi, mint Trudgill és Grosjean (Krájnik 2010). Továbbá ehhez hasonló definíciók születtek Kiss Jenő (1995), illetve Vanconé Kremmer Ildikó (1998) tollából egyaránt.

A Kárpátalján élő magyarok kódváltása kapcsán fontos megemlíteni azt, hogy nemcsak kettő, hanem három nyelvre is válhatnak, tehát magyar, ukrán, orosz nyelvre egyaránt, de a közép és az idős korosztály korábbi kutatások szerint, leginkább oroszul szólal meg, mint ukránul (Csernicskó 1998, Márku 2013: 32 o.).

Vannak, akik úgy gondolják, hogy a kódváltás kusza, rendszertelen, ennek ellenére nem így van. A legtöbb esetben a nyelvek közötti váltás, valamilyen kommunikációs cél érdekében megy végbe, és nem azért, mert az adott illető egyik nyelvet sem beszél jól. Ezen kívül a kódváltáshoz bizonyos mértékű nyelvtudásra mindkét nyelv vonatkozásában szükség van (Csernicskó szerk. 2010).

2.3.1.1. A kódváltás nyelvészeti szempontból

A kétnyelvű beszélőt úgy lehet felismerni, hogy a kommunikációja során át tud váltani egyik nyelvről egy másik nyelvre. A kódváltás esetében a két nyelv egymáshoz való kapcsolatára esik a lényeg. A bázisnyelv, vagyis a befogadó nyelvnek azt a nyelvet tekintjük, amely a nyelvek közötti váltás esetén grammatikai szempontból határozza meg az adott beszéd szerkezetét. Kódváltásos megnyilvánulásban a vendégnyelvnek (befogadott nyelv), azt a nyelvet értjük, amelyből a befogadó nyelvbe (bázisnyelv) egy vagy több elemet, például szót, szintagmát, mondatot veszünk át (Gumperz 1970, Borbély 2001, Lanstyák 2006, Márku 2013).

Megkülönböztetünk bázisstartó illetve bázisváltogató kódváltást is. Akkor beszélhetünk bázisstartó kódváltásról, ha egy beszélgetés során nem mondatrész értékű szót érint, hanem morfémat vagy szóelemet, esetleg egy, akár több szó szerkezettagot is érint. Bázisváltásról akkor beszélünk, ha a kommunikáció során nagyobb egységet érint, például az egyszerű mondatot, továbbá az összetett mondat egy vagy több tagmondatát (Lanstyák – Szabómihály 1996, Lanstyák 2005).

Bázisváltás esetében a befogadó nyelv a diskurzus során egyszer, vagy akár többször is átmenetileg, illetve véglegesen megváltozik. A rendszeres bázisváltásokat a társalgás során egy terjedelmesebb része felől szemlélve pedig bázisváltogatásnak nevezzük (Lanstyák 2005, Lanstyák – Szabómihály 1997).

A bázisváltás eseteit csoportosítani is lehet, aszerint, hogy az egyik nyelvről a másik nyelvre való áttérés hol, vagyis a társalgás melyik részén következik be (Auer 1998, Lanstyák 2005). Ezt követően megkülönböztetjük a mondatközi (tagmondathatáron), illetve a mondatbéli (tagmondaton belüli) bázisváltást (Romaine 1989, vö. Myers – Scotton 1993, Bartha 1993, Lanstyák 2005).

Emellett itt tarthatók számon a közbevágás, és a másik nyelven jelentkező ismétléses újakezdés esetei (Kovács 2001: 103-104, Lanstyák 2005).

2.3.1.2. A kódváltás pragmatikai és kommunikációs szempontból

A kódváltásnak mindig vannak pragmatikai okai. Wardhaugh kétfajta kódváltást különböztet meg, az egyik a helyzetnek megfelelő kódváltás, a második a metaforikus kódváltás (Wardhaugh 1995: 92 idézi Márku 2013). A helyzetnek megfelelő kódváltás az, amikor a beszélők a helyzet szerint váltogatják a nyelveket, tehát bizonyos szituációban az egyik nyelvet, míg egy másik helyzetben egy másik nyelvet használnak. Metaforikus kódváltásnak azt nevezi, amely az adott témától meghatározott (Wardhaugh 1995).

Blum és Gumperz (Gumperz 1970) egyaránt a nyelvi váltásnak két típusát különböztette meg, mint Wardhaugh. A helyzethez kötött kódváltás függ a témától, a beszélőktől, helytől, kölcsönhatástól (interakció) egyaránt. A metaforikus kódváltást, akkor szokták használni, ha valamit nyomatékosítani akar az adott személy (Myers Scotton 1993, Márku 2013).

Az újabb kutatások viszont több új funkciót és nyelvi váltást kiváltó okot ismertetnek. Ennek megfelelően három típusát különböztetjük meg, a kontextuális, metaforikus, és szituatív (helyzetfüggő) kódváltást. A kontextuális és a metaforikus nyelvi váltás a beszélő ismereteitől függ (Márku 2013). A szituatív kódváltásra a külső okok vannak hatással, ide tartozik a beszédhelyzet megváltozása, a beszéd tematikája, a beszélő vagy a beszélők váltakozása (Kontra 1990:14, Márku 2013).

A kommunikációs okokat figyelembe véve 14 féle kódváltást különböztet meg a szakirodalom (Borbély 2001: 192-193, Márku 2013: 49):

- *státuszemelés* (ebben a helyzetben a beszélő szerepe átlényegül, a hivatalos formára, a szaktudás kifejezésére törekednek, illetve a műveltségükkel hivatkoznak)
- *szolidaritás* (a csoportidentitás kifejezése, illetve hangsúlyozása érdekében használják)
- *az üzenet perszonalizálása* (a beszélő jelenlétének kifejezésre juttatása)
- *bizalmasság* (a düh, bosszúság kimutatása, ide sorolható a káromkodás)
- *kizárás* (valakit kirekesztünk a beszélgetésből)
- *megszólítás* (egyvalakinek a megszólítása egy több emberből álló csoportban, a megszólított felismerése)

- *személyes kontra objektív álláspont kinyilvánítása* (ebben a szituációban a beszélő ismerteti, hogy saját álláspontjáról, vagy pedig egy általánosan elfogadott vélekedésről van szó)
- *kitöltés* (egy lexikai alaknak, diskurzusjegynek, esetleg mondatnak a kitöltése)
- *kiváltás/kötés* (annak a nyelvnek a folytatása, amelyet az adott személy legutóbb használt)
- *idézés* (valaki szószerinti idézése)
- *közbevetés* (ebben a helyzetben a beszélő kilép a tárgyilagos narrátor szerepéből, hogy egy másik hozzászólást fűzzön a mondandóhoz)
- *az üzenet minősítése* (részletes vagy hangsúlyozás, az egyik nyelven elhangzottaknak az indoklása)
- *ismétlés* (az egyik nyelven elhangzott mondatnak a megismétlése a másik nyelven)/*fordítás* (a beszélő közvetlenül lefordítja az általa használt szót, kifejezést)
- *az üzenet tartalma* (az üzenetben szereplő illető nyelvhasználata hatással van a kódváltás bekövetkezésére).

2.3.2. Kódkeverés

A kódkeverés egyaránt a kétnyelvű beszédnek a sajátossága. Lényeges megkülönböztetni a kódváltást a kódkeverés fogalmától. Kódkeverésről abban az esetben beszélünk, amikor az illető a kommunikációja során úgy keveri a két nyelvet, hogy a nyelv elemei nemcsak jelentésstanilag, de mondattanilag, illetve prózai szemszögből is egységet hoz létre. Azt le kell viszont szögezni, hogy az egyes kódok hangtanilag megtartják jellegzetességeiket. Ennek következtében annak az egyénnek, aki hallja kódkeveréses beszédet, szinte lehetetlennek tűnik megállapítania, hogy a kevert nyelvek közül, jelen esetben melyiket hallja, melyik nyelven beszél az adott személy (Márku 2013, Kiefer – Siptár 2003).

2.3.3. Interferenciajelenségek, szókölcsonzés, kölcsönszavak

Trudgill szerint a kölcsönzés egy olyan folyamat, amelynek során a két nyelven beszélő személyek szavakat használnak fel az egyik nyelvükből a másik nyelvükben, és ezek a szókölcsonzések az utóbbi nyelvnek alapvető elemeivé válnak (Trudgill 1997). A szókölcsonzés esetén előfordulhat hangtani, morfológiai, akár szintaktikai asszimiláció (Márku 2013).

A kétnyelvűségi hatások esetében a szókölcsonzés számít az egyik leggyakoribb jelenségnek. A kétnyelvűség-kutatóknak köszönhetően létrehozott szakirodalom alapján, a

kölcsönzést pozitív hatásúnak tartják, ugyanis nincs olyan nyelv, amely más nyelvből nem kölcsönzött volna szavakat. A kölcsönzés mértéke nagyban függ a nyelvhasználók földrajzi, illetve társadalmi elhelyezkedésétől egyaránt (Karmacsi 2007).

Fontos megemlíteni, hogy a kölcsönyszavakat el kell különíteni a jövevényszavaktól, valamint az idegen szavaktól. Csakhogy a két csoport közt problémás elkülönítő választóvonalat húzni. A jövevényszavak közé azok a szavak tartoznak, amelyek az átvevő nyelv rendszerébe beépültek, és ezáltal a beszélők nem érzik az idegen voltukat. Az idegen nyelvű szavak viszont, még nem épültek be az átvevő nyelv rendszerébe, és a beszélő számára érzékelhető az idegen eredetük (Csernicskó 2010: 81).

A kölcsönyszavaknak több csoportosítási lehetőségei vannak. Az egyik a kronológiai csoportosítás, mely szerint a rendszerezés az átvétel ideje alapján történik. Ezután következik az átadó nyelvek szerinti osztályozás és a szófaji eloszlás. Emellett lehet találkozni a szavak fogalomkörü rendszerezésével is (Gazdag 2014). A szakirodalom szerint a kölcsönyszavak öt típusba sorolhatóak (Lanstyák 1998, Csernicskó szerk. 2003, Gazdag 2014):

Közvetlen kölcsönzés- az adott szó megtartja az eredeti hangalakját, és így kerül át az átvevő nyelvbe. Ezek a leggyakoribb kölcsönyszavaknak számítanak. Olyan szavak tartoznak ide mint például: *bulocska, dovidka, szok*.

Hangalakkölcsönzés- a szavak az első nyelvben is ismeretesek, viszont a kétnyelvű beszélők a másodnyelvben használt hangalakban is tisztában vannak és használják. Például: *dokument – dokumentum, diplom – diploma*.

Hibrid kölcsönyszavak- olyan összetett szavak tartoznak ide, amelyek egyik tagja közvetlen kölcsönszóból és másik tagja az átvevő nyelvi elemből származik. Ide sorolható: *főszesztra – főnövér, paszportszám- személyi igazolvány szám, pricept- utánfutó*.

Jelentéskölcsönzés- olyan szavak esetében beszélhetünk jelentéskölcsönzésről, amikor az átadó nyelvi elem, az átvevő nyelvben egy új jelentéssel gazdagodik. Például: *csenget* (telefonál).

Tükörszavak- azok a szavak, amelyek másodnyelvi hatásra jönnek létre, tehát fordítás útján. Például: *átfordít* (lefordít), *kitöröl* (letöröl).

2.4. Tannyelvválasztás

Amint már említettem a bevezetésben, hogy Kárpátalja kisebbségi közösségnek számít, így fontossá válik számukra anyanyelvük, illetve nemzeti hovatartozásuk megtartása. Ezen kívül fontos szerepet játszik, hogy elsajátítják az államnyelvet. Ez javarészen az iskolában kezdődik meg. A szülők eldönthetik, hogy gyermekeiket magyar

vagy ukrán iskolába íratják. Figyelembe kell venni, hogy a tannyelvválasztás következményekkel is jár, amelyek komoly befolyással lehetnek, a gyermekek iskolában való eredményeire és a boldogulására egyaránt (Cserniczkó – Göncz 2009, Cserniczkó 2010: 62).

Ahhoz, hogy a szülő jól döntsön egy ilyen helyzetben, szükséges ismernie ezzel kapcsolatban a tudományos tényeket. Az első tény, hogy a szülőknek tudnia kell arról, hogy van *hozzáadó (additív)* és *felcserélő (szubtraktív)* kétnyelvűségi helyzet. Az előbbinél a vegyes közegben használt nyelveket és a kultúrájukat egyenlően megbecsülik. Ebben az esetben ritkán kerül sor a nyelvcsereire, illetve az egyik nyelv elsajátítása nem a másik nyelv hátrányára megy. Míg az utóbbinál a közeg az egyik nyelvet és annak kultúráját jobban értékeli, vagyis elsőbbségbe helyezi, így az egyik nyelv tanulása, a másiknak kárára megy. A szubtraktív (felcserélő) helyzet tehát nyelvcserehez vezet. Emellett kialakulhat az is, hogy a gyermek mind a két nyelvet hiányosan sajátítja el (Cserniczkó – Göncz 2009, Cserniczkó 2010).

Emellett szót kell ejteni a *felszíni (társalgási)* és a *kognitív (tanulási)* nyelvi kompetenciáról is. A társalgási és tanulási kompetenciák alatt egy nyelv tudásának a szintjeit értjük. A felszíni nyelvtudás azt eredményezi, hogy a mindennapi szituációkban lehetővé teszi a kommunikációt, amelyhez elég egy alapszókincssel rendelkezni. Ellenben a tanulási (kognitív) kompetenciához magas szintű nyelvismeret kell, ez esetben a nyelvet tanulásra, gondolkodásra, ismeretszerzésre használjuk. A felszíni kompetencia hamar kialakul, míg a kognitív sokkal nehezebben sajátítható el és akár évekre is szükség van. Az iskolai teljesítményt a tanulási (kognitív) kompetencia határozza meg (Cserniczkó – Göncz 2009, Cserniczkó 2010).

Mindezek mellett a szülőnek tisztában kell lenni, hogy a nyelvtudások fejlődése erősen összetartozik. Ez alatt azt kell érteni, ha az anyanyelvben (első nyelv) a kompetencia alacsony szintű, és hirtelen beépítjük az ukrán nyelv nagyfokú tanulását, a továbbiakban ez csak árt az anyanyelv fejlődésének, illetve a többségi nyelvben (ukrán) való előrehaladást is akadályozza. Viszont ha az anyanyelvi kompetencia magas szintű, ez esetben az ukrán nyelv oktatása tantárgyként eredményes kétnyelvűség kialakulásához vezet. A két nyelv elsajátítása magas szinten, akkor mehet végbe, ha az anyanyelvük kellőképpen fejlődik (Cserniczkó – Göncz 2009, Cserniczkó 2010).

Ha a gyermek nem saját akaratából tanul ukrán tannyelvű iskolába, hanem a család akaratából, esetleg nincs másik opció, akkor ezeknek a diákoknak maga a környezetük azt közvetítik feléje, hogy az anyanyelvük és kultúrájuk nem magas értékű (Cserniczkó 2010).

2.5. A témával foglalkozó kutatások áttekintése

Borbély Edit 2004-ben az orosz- ukrán elemeket vizsgálta a felsőoktatásban lévő magyar hallgatók nyelvhasználatában. A vizsgálatot az Ungvári Nemzeti Egyetemen tanuló hallgatók körében végezte el. A kutatása során beigazolódott, hogy a kárpátaljai diákság a nyelvhasználatuk során sok ukrán-országi kölcsönelemet használnak (Borbély 2004).

Márku Anita 2006 szeptemberében kérdőíves felmérést végzett a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola valamint az Ungvári Nemzeti Egyetem hallgatóinak a körében. 116 adatközlőt vont be a felmérésbe. Az adatközlőket a barátom barátja módszerrel választotta ki. A kutatás során beigazolódott, hogy a hallgatók a kölcsönzéseket természetes nyelvi jelenségeknek tekintik (Márku 2008).

Gazdag Vilmos (2010) az ukrán tannyelvű iskolák magyar tanulóinak a nyelvhasználatát vizsgálva leginkább szláv kölcsönszavak használatára fordított hangsúlyt. A kutatást a Beregszászi Ukrán Gimnázium, illetve a Beregszászi 5. Számú Középiskolában végezte egy kérdőíves felméréssel. Az adatközlők 2-7. osztályos diákok voltak. A kutatás eredménye azt igazolta, hogy azoknál a tanulóknál, akik ukrán iskolában tanulnak több nyelvhasználati szintéren az ukrán nyelv használata a domináns és a kölcsönszavak jelenléte mindennapi használatuk miatt számukra megfelelő (Gazdag 2010).

2014-ben Gazdag Vilmos a kárpátaljai magyarság nyelvhasználatát vizsgálta egy online kérdőív segítségével. A kérdőívben voltak szociológiai, nyelvismereti kérdések egyaránt, továbbá olyan kérdések is, amelyek az iskolai tannyelvre, az egyéni nyelvhasználatra kérdeztek rá. Emellett különböző feladatokat is tartalmazott, mint például a képazonosítás, körülírás azonosítása, a szláv kölcsönszavaknak a meghatározása. A kérdőívet 85 kárpátaljai magyar anyanyelvű személy töltötte ki. A kutatás során kiderült, hogy a magyar nyelvjárások is nagymértékű másodnyelvi hatás alatt állnak (Gazdag 2015).

Gazdag Vilmos (2020) a felsőoktatási intézményekben tanuló magyar anyanyelvű diákoknak a nyelvhasználatát vizsgálta egy online kérdőíves felmérés segítségével. A kérdőívet összesen 167 adatközlő töltötte ki. A kérdőív magába foglalta szociolingvisztikai, nyelvjárási (dialektológiai), kontaktusnyelvészeti kérdéseket. A kutatás során bebizonyosodott, hogy a diákok nyelvhasználatában kimutathatóak az ukrán illetve az orosz nyelvi hatások (Gazdag 2020).

Emellett az egyik kutatásában a Beregszászi járás magyar nyelvjárásaiban használt szláv elemeknek a gyűjtésével, rendszerezésével, osztályozásával foglalkozik. A vizsgálat során 150 irányított beszélgetés hanganyagát vizsgálta meg és gyűjtött ki belőle szláv

elemeket. Az élőnyelvi vizsgálat mellett sajtónyelvi és szépirodalmi vizsgálatok egyaránt voltak. A szépirodalmi vizsgálatok során a kárpátaljai irodalmi művekben figyelte meg az interferenciajelenségeket. A kutatás alapját képezik a résztvevő megfigyelések és az internetes kommunikáció vizsgálata is. Végül egy kérdőíves felmérést állított össze, amelyet 342 adatközlő töltött ki. A vizsgálat során levonható az a következtetés, hogy a kölcsönshavak nemcsak a beszéd során, hanem az írott nyelvi formában is előfordulnak, viszont jelentősen különbözik az élőnyelvtől. Továbbá a Beregszászi járás magyar nyelvváltozatai újabb szláv lexikai elemmel bővültek (Gazdag 2021).

Nagy Natália (2020) a szórványban élő iskolások nyelvhasználatát vizsgálta egy kérdőíves felmérés segítségével. Az adatközlők a Técsői Magyar Tannyelvű Református Líceum, illetve a Técsői Hollósi Simon Középiskolai diákjai voltak. Összesen 213 válaszadó töltötte ki a kérdőívet mind a két tanintézményben. A diákok 11-18 kor közöttiek voltak. A kutatás végén megállapítható volt a magyar, ukrán, orosz nyelv jelen van a diákok nyelvhasználatában (Nagy 2020).

Karmacsi Zoltán az etnikailag vegyes családokban a gyermeki kétnyelvűség és a nyelvvelsajátítást vizsgálta. A vizsgálatot Beregszászban és Munkácsra végezte el 5 munkácsi és 4 beregszászi családban. Emellett a szülőkkel kitöltetett egy kérdőívet, amely segítségével az identitásukat, nyelvtudásukat vizsgálta. A kutatás során levonhatóak azok a következtetések, hogy a gyermek, aki vegyes családban született, nem minden esetben tudja mind a három nyelvet. Emellett abban a családban ahol a két nyelvet használják a mindennapi életükben, megfigyelhető a kódváltás és a kódkeverés is (Karmacsi 2007).

Kiss Anita 2016-ban a kutatásában a kétnyelvűségi és nyelvjárási jelenségeket vizsgálta a magyar fiatalok internetes kommunikációjában. 25 adatközlőt választott ki véletlenszerűen a munkájához. Az adatközlők 18 és 25 év közöttiek voltak. A kérdőíves felmérést és a résztvevői megfigyelés módszert alkalmazta. A kutatása során levonható, hogy a másodnyelvi elemek a fiatalok körében az internetes kommunikációban nagymértékben jelen vannak (Kiss 2016).

III. A GYŰJTÉS KÖRÜLMÉNYEIRŐL

3.1. A kérdőíves felmérésről

Az ukrán osztályokban tanuló magyar anyanyelvű diákoknak a nyelvhasználatát egy online kérdőíves felmérés segítségével vizsgáltam, melynek célja, hogy felmérje, milyen mértékben van jelen a diákok nyelvhasználatában a másodnyelvi hatások. Az adatközlőim általános, illetve középiskolában tanuló diákok voltak (5-11. osztály). Mivel a diákok magyar anyanyelvűek, így a kérdőívet magyar nyelven készítettem el és juttattam el a diákokhoz. Minél hitelesebb adatokat szerettem volna gyűjteni, de a jelenlegi helyzet miatt a kérdőívet csak 33 tanuló töltötte ki.

3.2. A kérdőívről

A kérdőíves felmérés összesen 22 kérdést tartalmaz, amelyben vannak nyitott és zárt kérdések is. A kérdőívet 3 nagyobb témakörre lehet felosztani. Az első része egy általános részt foglal magába, amely a szociológiai jellemzőkre kérdez rá, tehát a nemre, az iskola nevére ahol tanulnak, a lakhelyükre illetve a nemzetiségükre. Ezt követően rákérdeztem a tanulók nyelvtudására, hogy anyanyelvükön kívül, milyen nyelveken tudnak beszélni, illetve milyen szinten. Emellett kitértem a kérdőívben a nyelvhasználatukra, hogy kivel milyen nyelven szoktak kommunikálni általában. Ezen kívül kíváncsi voltam, hogy a diákok milyen nyelveken szoktak olvasni, tévéműsorokat nézni, zenét hallgatni. A második témakörben 2 olyan feladat következett, amelyben bebizonyosodhatunk arról, hogy a tanulók életében a mindennapi kommunikációjuk során mennyire és hogyan vannak jelen a másodnyelvi hatások. Az első feladatban javítani kellett a mondatokban azt a szót, amely szerintük nem természetes. A másodikban pedig a képen látható tárgyat kellett megnevezni. Az utolsó részben pedig a diákoknak írni kellett olyan szavakat, amelyeket csak az iskolában a barátokkal használnak, a szüleik és a magyar iskolába járó barátaik nem ismernek.

3.3. A gyűjtés megszervezése

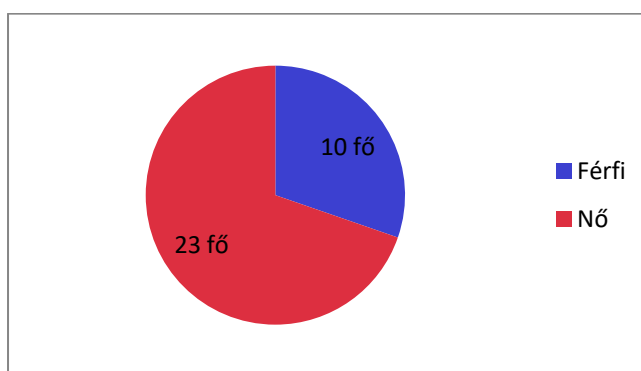
A gyűjtést 2022 január és március folyamán végeztem el. Először a vírushelyzet okozta állapot miatt, ezt követően a háborús körülmények végett online kérdőíves formában végeztem el a gyűjtést. A kérdőív kitöltése 15-20 percet vett igénybe. Először az ismerőseim segítségével küldtem el a kérdőívet a tanulóknak, ezt követően pedig feltöltöttem a facebook falamra a kérdőívet, és megosztások által gyűlt össze a 33 válasz.

IV. EREDMÉNYEK

4.1. A szociológiai változók

A kérdőív eleje egy általános részt tartalmaz, amely a diákok szociológiai változóira kérdez rá, ezen belül a nemre, a nemzetiségre, az iskola és a település nevére. A tanulók adatai a következők:

1. ábra: Férfi-női megoszlás

Az alábbi diagramon a diákok férfi és női megoszlását láthatjuk. A válaszadók közül 10 fő férfinak, illetve 23 fő nőnek vallotta magát. (1. ábra).

1. számú táblázat: Település szerinti eloszlás

Lakhely	Fő/
Bakos	3 fő
Balazsér	1 fő
Beregsom	3 fő
Beregszász	8 fő
Beregújfalu	2 fő
Bótrágy	6 fő
Gát	3 fő
Jánosi	2 fő
Nagymuzsaly	1 fő
Nagybereg	2 fő
Nagybégány	2 fő

Ezt követően rákérdeztem a tanulók lakóhelyére. Ahhoz képest, hogy az adatközlők száma igen csekély, mégis elmondható, hogy egy színes képet kapunk a diákok települését tekintve. A kérdőívemre a legtöbb válasz Kárpátalja beregszászi járásából érkezett. Ha a kistérségeket is figyelembe vesszük, akkor a beregszászi járás 5 kistérségéből: bátyúi 9 fő, beregszászi 15 fő, nagybereg kistérségből 4 fő, nagybégányi 2 fő, illetve kaszonyi 3 fő. A táblázat alapján (1. sz. táblázat) kijelenthetjük, hogy a válaszadók túlnyomó része különböző falvakban él, tehát összesen 25 fő, míg 8 fő beregszászi lakos. Legkevesebb adat a települést tekintetbe véve Nagymuzsalyból és Balazsérrel érkezett. Beregszászban

magyar és ukrán ajkú emberek élnek, viszont nagyobb részét a magyar anyanyelvű népesség alkotja. A falvak többségéről elmondható, hogy magyarul beszéltek. Kivételt egyedül csak Bakos képez, ugyanis ukrán falnak számít, de magyar ajkú emberek szintén lakják.

Úgy gondolom, hogy azok a diákok, akik magyarul beszéltek falvakban élnek jelentősen befolyásolják a nyelvhasználatukat.

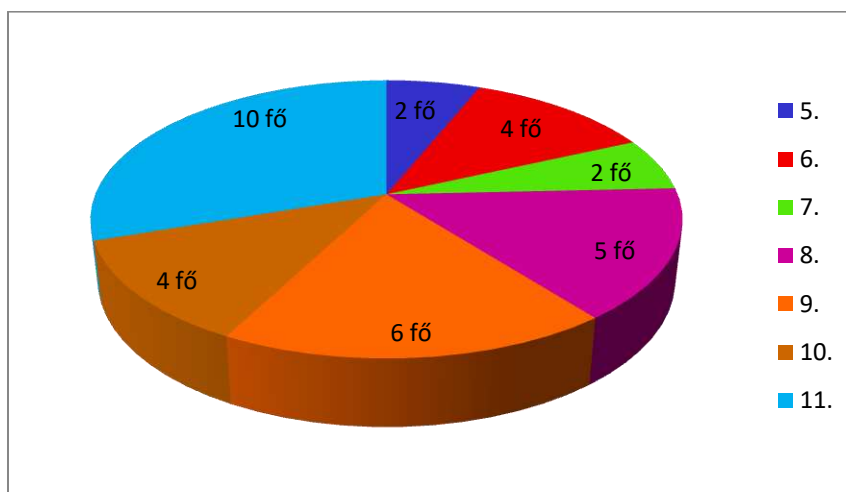
2. számú táblázat: Iskola szerinti eloszlás

Iskola neve	Fő/
Bakosi Általános Iskola	3 fő
Beregszászi Ukrán Gimnázium	11 fő
Beregszászi 5. Számú Tarasz Sevcsenkó Líceum	9 fő
Bótrágyi Gimnázium (ukrán osztály)	6 fő
Nagyberegzi Középiskola (ukrán osztály)	4 fő

A diákok iskolai eloszlását figyelembe véve elmondhatjuk, hogy a kérdőívre a beregszászi járás iskoláiból érkeztek válaszok. A tanintézmények közül három faluban helyezkedik el és kettő pedig városban. A Beregszászi Ukrán Gimnázium ukrán nyelvű 5-11. osztályos iskola. Amint a 2. számú táblázatban is láthatjuk, hogy a tanulók többsége (11 fő) ebben a tanintézményben tanul. A Beregszászi 5. Számú Iskola szintén egy ukrán tannyelvű 1-11. osztályos tanintézmény. Az itt tanuló diákok közül 9 fő töltötte ki a kérdőívet. A kérdőívre nemcsak egynyelvű, hanem vegyes tannyelvű iskolákból egyaránt érkeztek válaszok. A Bótrágyi Gimnázium vegyes tannyelvű tanintézménynek számít, ahol a diákok párhuzamos osztályokban tanulnak. Az iskolában elemi és általános iskolai oktatásra van lehetőség. Az ukrán osztályban tanuló diákok közül 6 főből érkezett válasz.

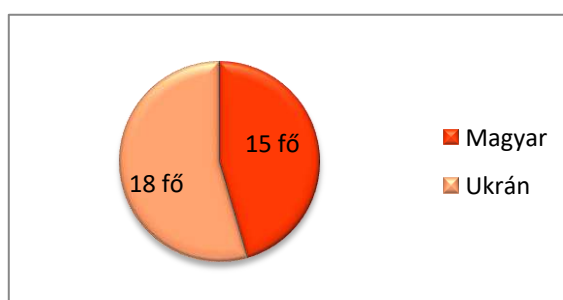
A Nagyberegzi Középiskola szintén vegyes tannyelvű tanintézmény, egyaránt vannak párhuzamos osztályok. A tanintézmény elemi, általános és középiskolai oktatást biztosít. 4 diák ebben az iskolában tanul. A legkevesebb válaszadó a Bakosi Általános Iskolából érkezett, összesen 3 tanulónak a válaszai. A tanintézmény ukrán tannyelvű és magyar nyelvű oktatásra csak elemi iskolában van lehetőség, a felsőbb osztályokban az oktatás ukrán nyelvű.

2. számú ábra: Osztályok szerinti eloszlás

A vizsgálatot, ahogy korábban már említettem a III. fejezetben, az általános és középiskolás (5-11. osztályos) diákok körében végeztem el. A 2. számú ábra a tanulók osztályok szerinti eloszlásáról ad képet. Az adatok alapján elmondható, hogy a kérdőívet többségében a 11. osztályos tanulók közül töltötték ki (10 fő). A legkevesebb adatközlők száma az 5., illetve a 7. osztályos diákok között figyelhető meg, mindössze 2-2 fő küldte el a válaszait. A 9. osztályos diákok közül 6 fő, míg a 8. osztályosok közül 5-en küldték be a válaszokat a nyelvhasználatukkal kapcsolatban. A 6. osztályos és a 10. osztályos válaszadók közül 4-4 fő töltötte ki a kérdőívet. A kérdőívemre egyrészt a háborús helyzet miatt érkezett kevés válasz. Másrészt pedig, mivel ez egy online kérdőíves felmérés volt, sokan nem voltak hajlandóak kitölteni.

3. számú ábra: Nemzetiségi összetétel

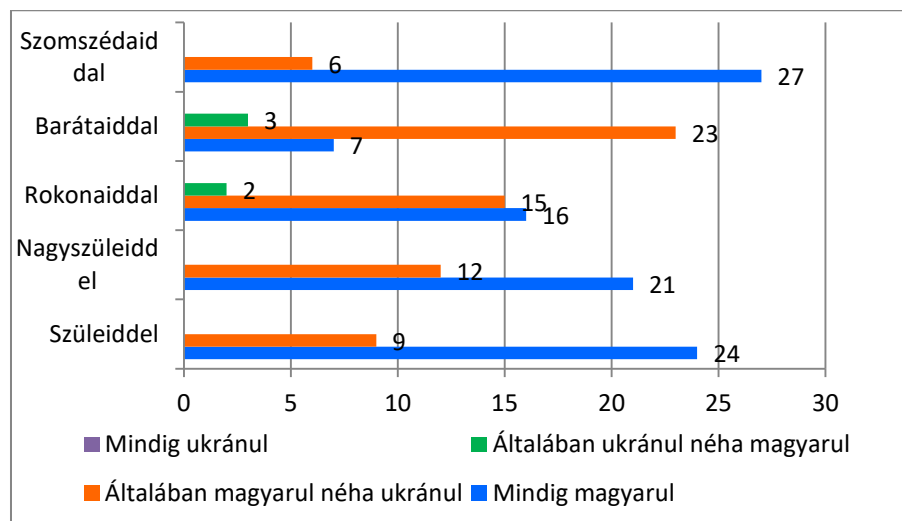
A kérdőívben a diákok nemzetiségére is rákérdeztem. Ennél a kérdésnél arra voltam kíváncsi, hogy azok a tanulók, akik magyar anyanyelvűek és ukrán osztályban vagy tanintézményben tanulnak, mennyire érzik azt, hogy inkább az ukrán nemzetiséghez tartoznak. Az ábrán (3. ábra) szemmel látható, hogy a diákok többsége 18 fő ukrán nemzetiségűnek vallja magát, míg a tanulók kevesebb része, 15 fő magyar

nemzetiségűnek. Az első hipotézisemben feltételeztem, hogy az ukrán osztályban tanuló magyar anyanyelvű diákok többsége ukrán nemzetiségűnek vallja magát. Ez azzal magyarázható, hogy a tanulók keverik a nemzetiség és az állampolgárság fogalmát. Emellett feltehető, hogy a tanulók a mindennapi életükben nagymértékben érintkeznek az ukrán nyelvvel, illetve az ukrán kultúrával egyaránt, ezért az ukrán nemzetiséghez jobban tudnak azonosulni. Elmondható, hogy a hipotézisem félig beigazolódott. Ezenkívül az ábráról azt is leolvashatjuk, hogy 15-en a válaszadók közül magyar nemzetiségűnek is vallják magukat. Következtetésként levonhatjuk, hogy ezek a tanulók jelentős mértékben az otthoni környezetben érintkeznek a magyar hagyománnyal, kultúrával. A kérdőíves felmérés alapján kijelenthető, hogy diákok közül mindenki anyanyelvének a magyar nyelvet tekintik.

4.2. Nyelvhasználat, nyelvtudás

A szociológiai változók után fontosnak véltem a diákok nyelvhasználatára, illetve nyelvtudására is rákérdezni. Ennél a témakörnél olyan kérdésekre is kitértem, hogy a mindennapi érintkezésük során különböző személyekkel milyen nyelven beszélnek, a nyelvtudásukat hogyan értékelik. Emellett olyan kérdést is tartalmaz a kérdőívem, amely azt méri fel, hogy a diákok milyen nyelven tudnak írni és olvasni. Továbbá milyen nyelven szoktak olvasni könyveket, honlapot.

4. számú ábra: Milyen nyelven beszélsz a következő személyekkel?

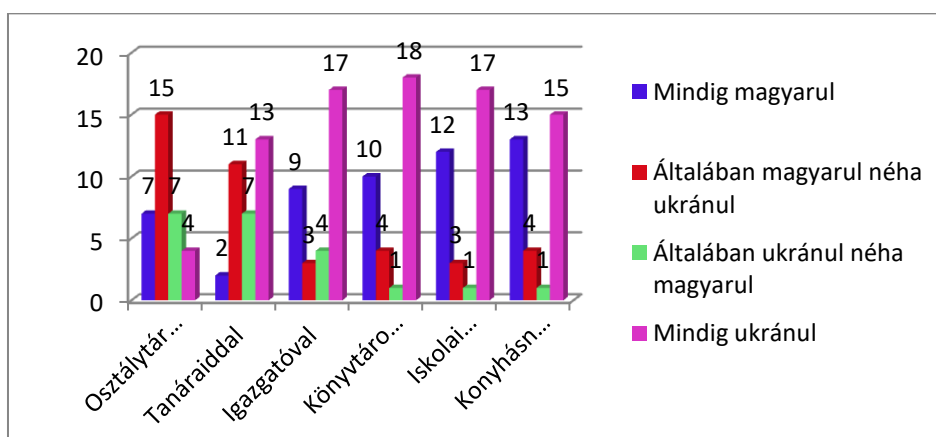
A következő kérdésben a diákok nyelvhasználatára tértem ki. Elsősorban arra voltam kíváncsi, hogy a magánszférában, tehát a családtagjaikkal, barátaikkal, milyen nyelven beszélnek általában a leggyakrabban. Az ábrát tekintve (4. ábra) láthatjuk, hogy érdekes képi adat tárul elénk. Az adatközlők legtöbbször mindig magyarul beszél a

magánszférában. Az is láthatóvá válik számunkra, hogy a diákok jelentős része 24 fő csak magyarul beszél a szüleivel, míg 9 fő vallotta azt, hogy szüleivel általában magyarul néha ukránul beszél. Ez azt tükrözi, hogy a diákok szülei az ukrán nyelvet is tudják, és a gyermekükkel néha ezen a nyelven beszélnek. 21 diák nagyszüleivel is szintén magyarul beszél, míg 12 tanuló magyarul néha ukránul. A rokonaikkal 16 tanuló azt vallotta, hogy mindig magyarul beszél, 15-en magyarul és ukránul egyaránt. Érdekes, hogy 2 adatközlő válaszként bejelölte, hogy ukránul néha magyarul beszél a rokonaival. Le lehet vonnunk azt a következtetést, hogy több esetben a diákok kisebb része a családtagjaikkal nemcsak a magyar nyelvvel érintkeznek, hanem az ukrán nyelvvel egyaránt.

A barátaikkal ellentétben a diákok közül 7 fő beszél mindig magyarul, míg a legtöbbször 23 fő általában magyarul néha ukránul is kommunikálnak a barátaikkal. Láthatjuk, hogy mindössze 3 fő vallotta azt, hogy barátaival gyakrabban ukránul beszél, és csak néha magyarul. Ez azzal magyarázható, hogy a diákok baráti közösségében kisebb részben ukrán nyelvű barátai is vannak. Nagyobb részt a barátaik beszélnek az ukrán nyelvet, de nem túl sűrűn használják a kommunikációjuk során.

A tanulók jelentős része a szomszédokkal mindig ukránul beszél, összesen 27 fő vallotta ezt, míg 6 fő válaszolta, hogy magyarul gyakrabban és ukránul időnként beszélnek. Következtetésnek levonhatjuk, hogy azért látható ez a jelenség, mivel az adatközlők többsége magyar lakta falvakban élnek, így a közvetlen környezetükben élőkkal magyar nyelven kommunikálnak.

5. számú ábra: Milyen nyelven beszélsz az alábbi személyekkel?

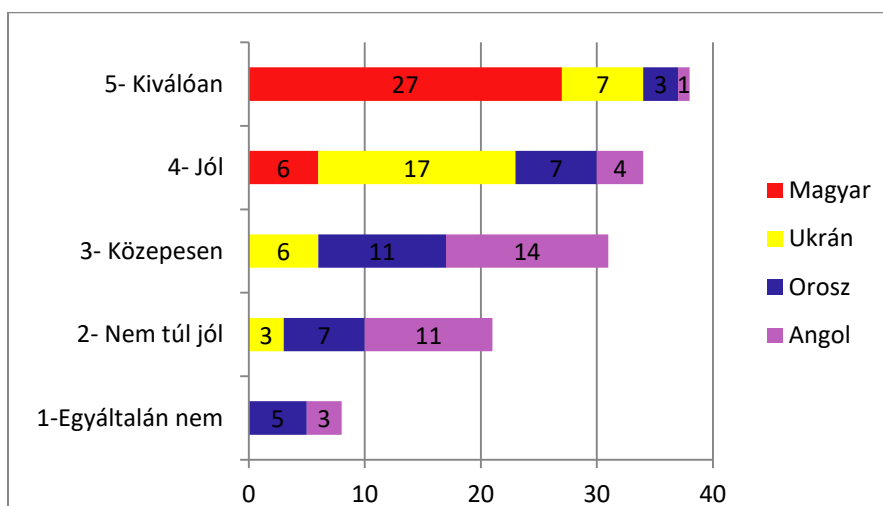

A kérdőíves felmérés során rákérdeztem a diákok nyelvhasználatára az iskolai szintért is beleértve. Ahogy az ábrán láthatjuk (5. ábra) a diákok nyelvhasználata jelentősen eltér a magánszférában beszélt nyelvhasználatuktól, így sokkal színesebb képet is kaptunk. Ha összesítve nézzük az adatokat, hogy a diákok iskolai életében nagymértékben mindig

az ukrán nyelv a domináns. A tanulók túlnyomó része 15 fő az osztálytársaival magyarul beszél, néha ukránul. Azzal magyarázható, hogy azok a diákok, akikkel a válaszadó tanul nagyobb részt magyar anyanyelvűek, illetve kisebb részt ukrán nyelvűek is. 7-en válaszolták, azt, hogy mindig magyarul társalognak egymással, és úgyszintén 7 fő azt vallotta, hogy gyakrabban ukránul és csak ritkán magyarul, 4-en pedig csak ukránul kommunikálnak. Levonhatjuk azt, hogy az adatközlők nemcsak magyarul társalognak az osztálytársaikkal, hanem ukránul is.

A válaszadók a legtöbb esetben tanáraikkal magyarul és ukránul, illetve csak ukránul kommunikálnak. 13 fő válaszolta, hogy mindig ukránul, 11-en magyarul gyakrabban és ukránul csak időnként, 7-en gyakran az ukrán nyelvet, elvétele a magyart. Mindössze 2 fő beszél csak mindig magyarul a tanáraival. Az ukrán iskolákban természetes, hogy a diákok a tanáraikkal legtöbb esetben az ukrán nyelvet használják a cél érdekében. Továbbá elmondhatjuk, hogy az igazgatóval, könyvtárossal, portással, illetve a konyhással a diákok válasza alapján túlnyomó részben ukrán nyelven kommunikálnak. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt sem, hogy azok a válaszadók, akik a magyar nyelv használatát is jelölték, nagyobb részt magyar lakta falusi iskolában/osztályban tanulnak, ahol jelentős részben az iskolai dolgozók is magyar anyanyelvűek.

6. számú ábra: Nyelvtudás értékelése

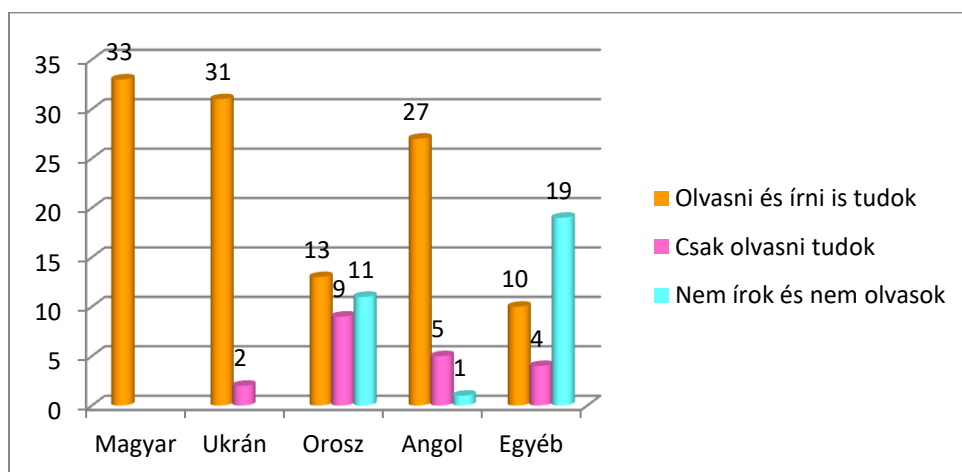

Az iskolai szintért követően a diákok nyelvtudására egyaránt kitértem. A tanulóknak az általam felsorolt nyelvek közül kellett értékelniük a nyelvtudásukat egy ötös skálán. A diagramon (6. ábra) jól láthatóvá válik számunkra, hogy nem minden tanuló értékeli anyanyelvét kiválóra. 6 tanuló ugyanis anyanyelvét négyesre értékelte, vagyis csak jól beszéli. Az ukrán nyelv (államnyelv) tekintetében elég színes adatot láthatunk. Érdekes,

hogy a diákok többsége 17 fő ukrán tudását jól értékeli, illetve vannak olyan válaszadók is, akik kiválóra is értékelik ukrán nyelvű tudásukat, összesen 7-en. Az ábrán megfigyelhetjük, hogy olyan diákok is akadnak, akik az államnyelvet csak közepesen tudják, illetve 3 tanuló nem túl jóra értékelte.

Az orosz nyelvet a tanulók jelentős része saját bevallásuk szerint csak közepesen tudják, illetve 7 fő ötös skálán kettesre értékelte nyelvtudását. Vannak olyanok a válaszadók közül, akik egyáltalán nem is beszélik az orosz nyelvet. Kijelenthetjük azt is, hogy minimálisan 7 tanuló jól beszél és 3 tanuló pedig kiválóra értékelte a nyelvtudását oroszból. Az angol nyelvet figyelembe véve nem mondhatjuk azt, hogy minden diák jól beszél. Ahogy az ábrán is láthatjuk, csak 4 tanuló értékelte jól az angol nyelvtudását. Ami érdekes, hogy egy tanuló ötös skálán ötösrre értékelte angol tudását. A legtöbb esetben a diákok közepesre és nem túl jóra értékelték, 3 diák pedig egyáltalán nem is beszélik az angol nyelvet.

7. számú ábra: Tudsz-e olvasni, írni az alábbi nyelveken?

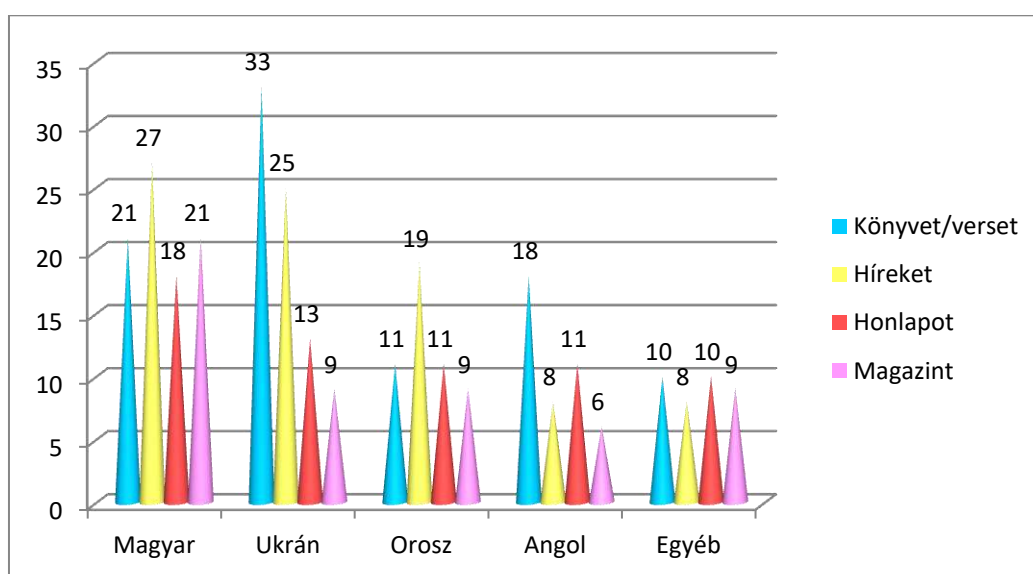

A kérdőívben a diákoknak meg kellett jelölniük, hogy az általam felsorolt nyelveken tudnak-e írni, olvasni, vagy nem. A felsorolt nyelvek a következők: magyar, ukrán, orosz, angol illetve egyéb kategóriát is válaszlehetőségként beillesztettem. Az alábbi ábrán (7. ábra) kijelenthetjük, hogy anyanyelvükön a diákok egésze olvasni és írni egyaránt tudnak. A tanulók többsége a saját bevallásuk szerint ukránul olvasni és írni szintén tudnak. Mindenképp érdekes megfigyelnünk, hogy a diákok minimális része 2 fő azt válaszolta, hogy ukránul csak olvasni tud.

A diagramon megfigyelhetjük, hogy a diákok nagyobb része oroszul olvasni és írni is tudnak. A válaszadók közül 9-en saját véleményük szerint csak olvasni tudnak, 11-en

pedig nem olvasnak és nem is írnak oroszul. Ahhoz képest, hogy a diákok orosz nyelvtudása minimális szintű, többsége oroszul írni és olvasni tudnak. A tanulók többsége (27 fő) angol nyelven szintén képes olvasni és írni, 5-en csak olvasni. Azonban kijelenthető, hogy a válaszadók közül (1 fő) nem képes sem olvasni és sem írni angolul. Egyéb nyelven a diákok jelentős része (19 fő) nem tud sem írni, sem olvasni. 10 tanuló viszont más nyelven olvasni és írni egyaránt tud. Ez pedig a német nyelv lehet, mivel több ukrán tanintézményben az angol nyelv mellett a német nyelvet is oktatják. Mindössze a tanulók csekély része válaszolta azt, hogy más nyelven csak olvasni tud.

8. számú ábra: Általában milyen nyelven olvasol?

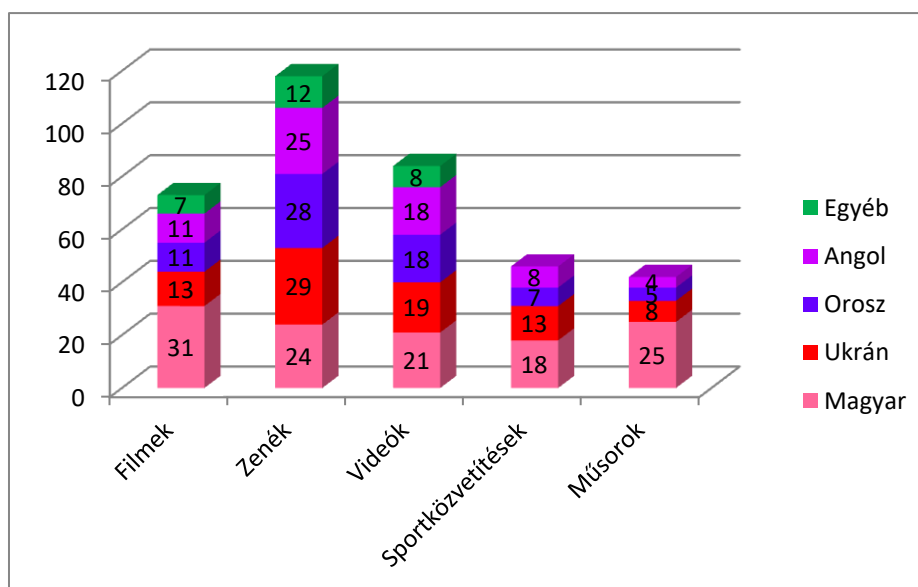
A kérdőíves felmérésben fontosnak véltem rákérdezni, a diákok olvasási szokásaira. Az általam adott válaszlehetőségekből kellett jelölniük, hogy milyen nyelven olvasnak könyvet/verset, híreket, honlapot, magazint. Az ábra alapján megfigyelhető (8. ábra), hogy egy színes képet kapunk. Elmondhatjuk, hogy a diákok jelentős része gyakrabban ukrán és magyar nyelven olvasnak. Magyar nyelven a diákok nagyobb része saját bevallásuk szerint híreket/hírportálokat olvasnak a legszívesebben. A válaszadók közül könyvet, magazint (21-21 fő) magyarul szokott olvasni. A diákok kisebb része honlapot szintén olvas.

Láthatjuk, hogy a tanulók nagyobb része leginkább ukránul olvasnak könyvet és verset, tehát az ukrán nyelv dominanciája figyelhető meg ebben az esetben. Természetesen azért, mivel ukrán osztályban tanulnak és minden tantárgyat ukránul oktatnak. Elmondhatjuk, hogy a tanulók híreket, honlapot, illetve a minimális részük magazint szintén szoktak olvasni. Az adatközlők közül a legtöbben orosz nyelven olvasnak híreket.

A diagram alapján láthatjuk, hogy 11 tanuló könyvet/verset és honlapot szintén olvas. A tanulók közül mindössze 9-en válaszolták azt, hogy általában magazint olvasnak.

Többségében a diákok közül angol nyelven könyvet/verseket szintén olvasnak. 11 tanuló honlapot, 8-an híreket, és a legkevesebb része 6 fő magazint olvasnak angolul. Ez alapján elmondható, hogy a diákok kisebb része érti, vagy épp tanulja az angol nyelvet, hogy jobban megértse. A diákok minimális része egyéb nyelven szintén olvasnak különböző könyveket, magazinokat egyaránt.

9. számú ábra: Általában milyen nyelven nézed/hallgatod az alábbiakat?

A kérdőívemben kitértem a tanulók média nyelv választási szokásaira egyaránt. Az ábrán láthatjuk (9. ábra), hogy filmnézés tekintetében a magyar nyelv dominál jelentős részben (31 fő). Továbbá a tanulók műsorokat, sportközvetítéseket, videókat egyaránt néznek, viszont kevesebb mértékben. Ukrán nyelvű dominanciát figyelhetünk meg a diákok zene hallgatási szokásaiban, mivel a jelentős részük (29 fő) hallgat ukrán nyelvű zenét. Kiseb mértékben a diákok válaszai alapján 8 fő néz műsorokat ukrán nyelven. Érdekes figyelembe venni, hogy a diákok nagyobb része oroszul szintén hallgat zenét (28 fő). Emellett filmet 11 fő, videót 18 fő, sportközvetítést 7-en néznek orosz nyelven. Mindössze az adatközlők közül 4-en válaszolták azt, hogy orosz nyelvű műsorokat is rendszerint néznek.

A diagram alapján kijelenthetjük, hogy a tanulók többsége hasonlóan az ukrán és orosz zenehallgatási szokásaihoz, angol nyelven szintén (25 fő) szeret zenét hallgatni. A válaszadók közül megfigyelhető, hogy 18-an videókat, 11-en pedig filmeket néznek angolul. Az angol nyelv világnyelvnek számít, így a diákok szeretnék elsajátítani ezt a

nyelvet, hiszen ez a jövőben megkönnyítheti a boldogulásukat. Továbbá elmondható, hogy a diákok kisebb része nem kíváncsi angol nyelvű műsorokra és sportközvetítésekre.

Egyéb nyelven a diákok kisebb része (12 fő) vallotta azt, hogy zenét szokott hallgatni, míg 8 fő azt válaszolta, hogy videót egyaránt szokott nézni. Sportközvetítéseket, műsorokat a diákok közül senki sem néz. Kijelenthetjük, hogy más nyelvű műsorokra a tanulók nem kíváncsiak.

4.3. A diákok nyelvhasználatában jelentkező másodnyelvi hatások

4.3.1. Mondatjavító feladatok

A kérdőíves felmérés során sor került mondatjavítási feladatokra. 10 olyan mondatot írtam, amelyben másodnyelvi kölcsőnelem található. Olyan másodnyelvi szavakat igyekeztem bele tenni a mondatokba, amellyel a diákok az iskolai életükben, illetve a mindennapokban találkozhatnak, illetve Kárpátalján elterjedtek. A tanulóknak az volt a feladatuk, hogy az adott mondatban egy ukrán kölcsönszót javítaniuk kellett abban az esetben, ha úgy gondolják számukra ez nem természetes. A kérdés így hangzott: **A következő mondatokban azt a szót javítsd ki, amely szerinted nem természetes!**

Az első mondat, amit a diákoknak javítani kellett így hangzott: **Bevittem a tanárnőnek a dovidkát, mert betegség miatt hiányoztam az óráról.** A *dovidka* egy ukrán kölcsönszó, amely Kárpátalján igen elterjedt szónak számít, magyar megfelelője az *igazolás*. A válaszadók közül a legtöbben, 18 fő természetesnek vélte az ukrán kölcsőnelemet, így nem javította ki a mondatot. 15 diák kijavította az adott kifejezést. 13 tanuló sztenderd változatra javította ki, tehát az *igazolás* szót adta válaszul. Két diák válaszaiban, viszont megfigyelhetjük, hogy hibásan adták meg a szónak a jelentését. Az egyik diák a *dokumentum* szóra javította ki az ukrán kölcsőnelemet, a másik pedig válaszul a *kérvény* szót adta meg.

Kijelenthetjük, hogy a tanulók nyelvhasználatában nagyobb részt ennek a szónak az ukrán kölcsőneleme dominál. Emellett azt is figyelembe kell vennünk, hogy a sztenderd kifejezés szintén jelen van a diákok nyelvi gyakorlataiban.

A második mondat a következő volt: **Történelem órára elkészítettem a referátot.** A *referát* kölcsőnelem szintén elterjedt szó, melynek magyar alakja a *referátum* kifejezés. A diákok jelentős része, összesen 18 fő javította a szót. Amit érdekes megfigyelni, hogy a válaszadók közül 15 fő vélte természetesnek az ukrán kölcsönszót. A diákok többsége, 11 fő az ukrán kölcsönszónak a sztenderd változatát adta meg, tehát a *referátum* szavunkat. Továbbá megfigyelhetjük azt is, hogy 4 diák válaszában magyar nyelvi alak, a *beszámoló* szó jelent meg. Azzal magyarázható, hogy a diákoknak referátumot kell készíteniük

bizonyos tantárgyakból, és az elkészített anyagból jegyre felelnek. Ebből az okból kifolyólag azonosíthatják ezt a kifejezést a *beszámoló* szavunkkal.

Emellett megfigyelhetjük, hogy a válaszadók közül szintén akad olyan, akik valami oknál fogva hibásan javították ki az ukrán kölcsönelemet. Az adatközlők közül 2 fő a *prezentáció* szót értette a *referát* szó alatt. Mindössze a diákok közül 1 fő javította ki az ukrán kölcsönelemet *esszék* magyar szavunkra.

Levonhatjuk, hogy ezeknek a tanulóknak a nyelvhasználatában jelen van a másodnyelvi hatás és a mindennapi életében használja is ezt a kifejezést. Emellett elmondható, hogy a tanulóknál ennél a kifejezésnél jelen van a sztenderd változata egyaránt, annak a magyar nyelvi alakja.

A következő mondat, amit a diákoknak javítani kellett így hangzott: **Tornaórán mindenkinél kell, hogy legyen kroszovki.** A *kroszovki* magyar megfelelője a *sportcipő*. Ebben az esetben a kifejezésnek a magyar nyelvi alakjai rajzolódnak ki előttünk. A tanulók jelentős többsége, 22 fő kijavította az adott szót magyar nyelvi alakra, illetve a tanulók közül mindössze 11 fő nem javította ki. Elmondható, hogy a diákok közül 10-en a kölcsönelemnek a magyar sztenderd változatát használják a nyelvi gyakorlataik során. A válaszadók közül 8-an az ukrán kölcsönelemet *tornacipő* szóra javították. A diákok azért írhatták be ezt a kifejezést válasznak, mivel az iskolában tornaóra külön sportcipő kell, és nekik ez a kifejezés ezt tükrözhet.

Továbbá a diákok közül megfigyelhetjük, hogy 2-en a *cipő* szavunkat írták válasznak, illetve még 2 tanuló az ukrán kölcsönszót az *edzőcipő* kifejezésre javította. Elmondható, hogy az ukrán kölcsönelem használata ennél a szónál kevesebb mértékben van jelen a diákok nyelvhasználatában, mint a sztenderd nyelvváltozat.

Láthatóvá válik, számunkra, hogy a diákok minimális része használja az ukrán kölcsönszót. Jelentős többsége a tanulóknak a nyelvi gyakorlataikban az adott szónak a sztenderd nyelvváltozatát, illetve a magyar nyelvi alakját gyakrabban használják, ahhoz képest, hogy ukránul osztályban tanulnak.

A 4. mondat így hangzott: **Édesanyám szoszkit vett a boltban.** A *szosziszki* magyar megfelelője a *virslisli*. Ennél a mondatnál érdekes módon megfigyelhetjük azt a jelenséget, hogy a sztenderd nyelvváltozat dominál jelentős mértékben, ugyanis a diákok döntő többsége (18 fő) az ukrán kölcsönelemet a magyar sztenderd nyelvváltozatra javította ki. A tanulók közül 15-en helyesnek vélték a kölcsönszót. Ahhoz képest, hogy a *szosziszki* kölcsönelem Kárpátalján használatos, mégis a diákok a magyar nyelvi

változatában használják. Azt is meg kell említenünk, hogy a tanulók közepes arányban az ukrán kölcsönszót használják a nyelvhasználatukban.

Az 5. mondat a következő volt: **Az iskolatáskámban mindig van korrektor.** A *korrektor* ukrán kölcsönelem, melynek magyar megfelelője a *hibajavító*. A tanulók többsége, 21 fő természetesnek vélte a kölcsönszót. Ellenben a minimális a diákok jóval kisebb részük (12 fő) az adott kifejezést a sztenderd nyelvváltozatra javította ki. Levonhatjuk azt a következtetést, hogy az adott kölcsönszó esetében az ukrán nyelvi elem dominál jelentős mértékben, a magyar nyelvi alakkal szemben. Az iskolában a diákok mindennapjaik során gyakran találkoznak ezzel a kifejezéssel, ezért is használják a nyelvhasználatukban.

A soron következő mondat így hangzott: **Ma a sztolovában finom ebédet főztek.** Az ukrán kölcsönelem, magyar nyelvű megfelelője az *ebédlő*. A tanulóknak a jelentős többsége 26 fő javította az adott szót. A válaszadók közül csak 7-en tartották természetesnek a *sztolova* kölcsönszót. Jól láthatóvá válik, hogy a magyar nyelvi alak jelentősen kiemelkedik. A diákok közül 12-en a kölcsönszót a sztenderd nyelvváltozatra javították ki. Emellett megfigyelhetjük, hogy válaszadók jelentős mértékben a sztenderd nyelvváltozat magyar nyelvi alakjait adták meg a válaszaikban. 9 tanuló a kölcsönelemet étkezde szóra javította, míg 3-an a *menza* magyar nyelvi alakját adták meg.

Továbbá két diák az ukrán kölcsönelemet étkező, illetve *konyhán* magyar nyelvi kifejezésre javították. Levonhatjuk azt a következtetést, hogy a tanulók nyelvhasználatában javarészt a sztenderd és a magyar nyelvi alakok mutatkoznak meg.

Ez is azt mutatja, hogy az ukrán kölcsönelemű kifejezés a diákok körében nagyrészt nem használatos. Ha vannak is olyan diákok, akik használják a nyelvhasználatuk során, az arányuk sokkal kevesebb.

A 7. mondat a következő volt: **A füzeimet mindig a pápkába teszem.** A *pápka* ukrán kölcsönelemű szó, amely magyar nyelven *mappa* szóként használatos. Ez a kölcsönszó Kárpátalján igen elterjedt diákok körében egyaránt. Elmondhatjuk, hogy nagyobb részt az ukrán kölcsönelemű kifejezés dominál a diákok nyelvhasználatát tekintve, mivel a válaszadók közül 20-an nem javították ki sztenderd nyelvváltozatra, vagy magyar nyelvi alakra. Emellett megfigyelhetjük, hogy kisebb arányban a tanulók szintén használják a kölcsönszónak a magyar illetve a sztenderd nyelvváltozatát, mivel 13 diák kijavította az adott szót. A *pápka* szót a diákok közül 6-an kijavították a sztenderd nyelvváltozatra. A kölcsönelemet magyar nyelvi alakjában 7 diák adta meg. 4 tanuló a

füzettartó kifejezést írta be válaszul, míg 2-en az *irattartó* szót, továbbá 1 személy a *dosszié* kifejezésre javította.

Következtetésként levonhatjuk, hogy a *pápka* ukrán kölcsönelemű kifejezés a magyar anyanyelvű diákok körében nagymértékben elterjedt. Az ukrán osztályban a diákok jelentős többsége gyakran hallja az adott kölcsönszót, így természetes az a jelenség, hogy a nyelvi gyakorlataik során szívesebben használják az ukrán nyelvű kifejezést, mint a magyart. Ugyanakkor nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy az ukrán osztályban tanuló magyar ajkú diákok minimális része nyelvhasználatában a kölcsönszónak a magyar nyelvi alakját is használják.

A soron következő mondat így hangzott: **Az egyik osztálytársam rosszul lett, ezért a tanár medszesztrához küldte.** A *medszesztra* szintén ukrán kölcsönelem, amelynek magyar megfelelője az *ápoló*. 19 diák a sztenderd nyelvi alakra és annak változataira javította ki az adott kifejezést. Mindössze 14 tanuló vélte helyesnek a szót. Ennél a kifejezésnél egyaránt elmondhatjuk, hogy elterjedt kölcsönszóról beszélünk. Elmondhatjuk, hogy a tanulók nyelvhasználatában ez a szó leggyakrabban a magyar nyelvi alakjában jelenik meg. A válaszadók közül kisebb arányban, összesen 7-en az ukrán kölcsönelemnek a sztenderd változatát az *ápoló* kifejezést írták be a kérdőívbe válaszként.

Jelentős mértékben az adatközlők az adott szó sztenderd nyelvváltozatának a magyar nyelvi kifejezését adták meg válaszaik során. 6 tanuló válaszában a *nővér* szót adta meg, emellett 4 diák a *felcser* kifejezést, míg ketten pedig az *orvos* szóra javították ki az ukrán kölcsönelemű kifejezést.

Ez alapján levonhatjuk azt a következtetést, hogy a tanulók nyelvhasználatában a sztenderd nyelvváltozat eleme és annak a magyar nyelvi alakjai dominálnak a legjelentősebben. Ugyanakkor meg kell említenünk, hogy a másodnyelvi elemek szintén jelen vannak, és a diákok nyelvi társalgásai során használják az adott kifejezést. Ezáltal láthatjuk, hogy az ukrán iskolában tanuló magyar anyanyelvű diákok nyelvhasználatában az adott ukrán kölcsönszót többségében nem használják.

A kilencedik mondat a következő volt: **A májka sokkal kényelmesebb, mint a szvetter.** Ebben a mondatban két ukrán kölcsönelem is található. A *májka* kifejezés magyar megfelelője a *póló*, míg a *szvetter* kölcsönszónak a *pulóver* szó felel meg. Az elemzést ennél a mondatjavításos feladatnál, két részre osztom. Először az egyik kifejezést fogom elemezni, azt követően a másikat.

A diákok közül 14-en kijavították az adott szót, míg a válaszadók közül 19-en az ukrán kölcsönelem számukra természetes volt, mivel nem javították ki a mondatban a

kifejezést. Kijelenthetjük, hogy a tanulók nyelvhasználatában jelen van az ukrán kölcsönszónak a magyar nyelvi alakja és jelentős mértékben a másodnyelvi hatás. Láthatóvá válik, hogy a diákok köréből közepes arányban, 10 –en kijavították az adott szót a *póló* kifejezésre, tehát a sztenderd nyelvváltozatra. Emellett az adatközlőknek a legkisebb része, 4 fő válaszul beírta a kölcsönelemnek a magyar nyelvi alakját. 2 tanuló a *trikó* és még 2 diák az *atléta* szót írta be válasznak.

Következtetésként levonhatjuk, hogy a másodnyelvi hatás jelentős mértékben dominál. Ennél fogva a kölcsönelem igen elterjedt szónak számít itt Kárpátalján. Így természetes jelenségnek tekinthetjük, hogy az ukrán iskolában tanuló magyar ajkú diákok nyelvhasználatában előfordul az ukránból átvett kölcsönszó. Ezenfelül meg kell említenünk, habár a másodnyelvi hatás dominál, azért nem sok számmal tér el a tanulók válaszait tekintve a magyar nyelvi alak sem. Hiszen jól látható az ábrán is, hogy a magyar alakot a diákok szintén használják nyelvi gyakorlataik során.

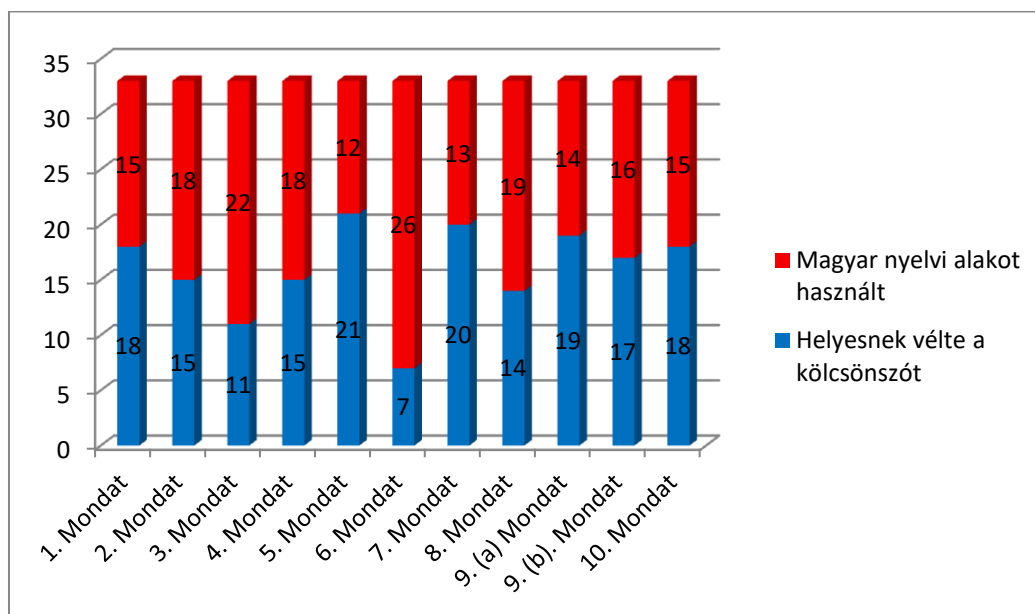
A másik kölcsönszó a *szvetter* volt. Ennél a kifejezésnél szintén láthatóvá válik, hogy a másodnyelvi hatás dominál a diákok nyelvhasználatában, ugyanis 17 válaszadó helyesnek vélte az adott ukrán kölcsönszót. A diákok közül 16-an kijavították az adott szót. Közepes arányban 9 tanuló válasznak beírta a kölcsönelemnek a sztenderd változatát. A válaszadók legkisebb része, 7 diák az adott kifejezést magyar nyelvi alakjában adta meg. 3 diák a *pulcsi* szót, illetve 4 tanuló a *hosszú ujjú* magyar nyelvi kifejezést írta válasznak.

Ennél is elmondhatjuk, hogy nagyobb részt a tanulók nyelvhasználatában többnyire a másodnyelvi elemek figyelhetőek meg, viszont a diákok közepes része használja a kölcsönszónak a magyar nyelvi alakjait egyaránt.

A soron következő mondat így hangzott: **Az autóban mindig kell lennie áptecskának.** Az *áptecska* ukrán kölcsönelemű szónak számít, amelynek a magyar megfelelője az *elsősegélydoboz*. A diákok közül 15-en az adott kifejezést javították, míg a diákok döntő többsége 18 fő helyesnek vélte az ukrán kölcsönelemű szót. Láthatjuk, hogy ennél a kifejezésnél szintén a másodnyelvi hatás dominanciája figyelhető meg. Megfigyelhető, hogy a diákok válaszait tekintve az ukrán kölcsönszót kisebb arányban javították ki a sztenderd, illetve magyar nyelvi alakokra. Emellett az adatközlők nagyobb része, összesen 8-an az *elsősegélydoboz*, sztenderd nyelvváltozatát adták meg. A diákok kevesebb része az adott kifejezésnek a magyar nyelvi alakját adta meg válaszul, tehát összesen 7-en. 3 tanuló az *elsősegélycsomag* szót, míg 2 tanuló az *orvosi doboz* kifejezést adta megfejtésül. Továbbá egy-egy diák az ukrán nyelvű kölcsönelemet az *orvosi táska*, illetve a *gyógyszeres doboz* kifejezésre javította ki a válaszában.

Következtetésként levonhatjuk, hogy a tanulók többsége a nyelvhasználatában az adott kifejezésnek nem a sztenderd, illetve a magyar nyelvi alakjait használják, hanem leggyakrabban az ukrán kölcsönelemet. Emellett elmondhatjuk, hogy a kölcsönszónak a magyar nyelvi alakjait is használják a diákok a nyelvi gyakorlataik során.

10. számú ábra: A mondatjavítói feladatok összesítve

Egy külön diagramot is szerkesztettem, amely a tíz mondatjavítói feladatnak az eredményeit mutatja összesítve. Az alábbi diagramon (10. sz. ábra) jó láthatóvá válik számunkra a diákok által használt ukrán kölcsönelemek és a magyar nyelvi alakok használata. Az ábrán a piros szín jelöli a magyar nyelvi alakot, illetve a kék szín az ukrán kölcsönszót. Az ábra alapján megfigyelhető, azaz érdekes jelenség, hogy a kölcsönszavak használata és a sztenderd nyelvváltozat, annak magyar nyelvi alakjai majdnem megegyező arányban vannak, azonban mégis a másodnyelvi hatás dominál a legjelentősebben. Ez alapján elmondható, hogy azok a diákok, akik magyar anyanyelvűek és ukrán osztályban tanulnak, jelentősebb mértékben hat rájuk a másodnyelvi hatás. Ezáltal többnyire a kölcsönelemek természetesek számukra, így a beszédük során a nyelvhasználatukban szívesen használják is. Viszonylag azt is figyelembe kell venni, hogy egyes szavaknál a magyar nyelvi alakok dominálnak. Ez leginkább azzal magyarázható, hogy otthoni környezetükben, magyar szülei esetleg barátai az ukrán kölcsönelemeknek a sztenderd változatát használják, ezáltal ők is így sajátították el.

4.3.2. Képzazonosítási feladatok

A kérdőívben a mondatjavítási feladatokat követően sor került a képzazonosítás által történő feladatokra. Olyan képeket igyekeztem összeválogatni, amelyet a diákok könnyen felismernek, illetve amely láttára esetleg egy ukrán elemű kölcsönszó jut eszükbe. A feladatok eredményeit diagramok által fogom illusztrálni, illetve a végén egy összesített diagram is látható lesz. Összesen 12 képet válogattam össze. A tanulóknak az volt a feladatuk, hogy le kellett írniuk mi látható az alábbi képen. A kérdés így hangzott: **Mi látható a következő képen? Válaszodat írd le!**

1. számú Kép

Az 1. kép egy rostos üdítőitalt ábrázolt (lásd: 1. kép). Az üdítőital ukrán kölcsöneleme a *szok* kifejezés. A tanulók közül 27-en az adott kifejezés magyar megfelelőjét adták meg, míg 6-an az ukrán kölcsönelemet. A diákok válaszait tekintve megfigyelhetjük, hogy különbözőképpen írták le a megadott kép kifejezését.

A tanulók többsége a sztenderd illetve annak magyar alakjait írták megfejtésül és jelentősen kisebb számban írták az ukrán kölcsönszót. A 33 diákból összesen 12-en az *üdítő* szót írták be válasznak a kérdőívbe. Emellett 8 tanuló a *gyümölcslé*t nevezte meg.

Láthatjuk, hogy összesen 6 tanuló volt az, aki a képre az ukrán kölcsönelemű *szok* kifejezést adta meg válasznak. Néhány diák a következő szavakat adta meg a kép alapján: 3-an a *multi vitaminos üdítő* kifejezést, 2 diák a *rostos üdítőital* szót, továbbá egy-egy tanuló az *ivólé* és a *narancslé* kifejezéseket írták válaszul.

Elmondható, hogy a tanulók nyelvhasználatában jelentősen visszább esik az ukrán kölcsönelemű kifejezésnek a használata. Nagyobb részben a magyar nyelvi alakokat használják a diákok a nyelvhasználatuk során.

Elég érdekesnek tartom, hogy a rostos üdítőnek az ukrán kölcsönszava nagymértékben elterjedt itt Kárpátalján és a diákok jelentős többsége mégis a sztenderd nyelvváltozatot adták meg.

Ellenben ez annak az eredménye lehet, hogy a tanulók szülei, illetve a magyar iskolába járó barátai a kifejezésnek a magyar nyelvi változatát használják társalgásaik során és így használják az adott tanulók egyaránt.

2. számú Kép

A 2. képmeghatározás egy gyurmakészletet illusztrált (lásd: 2. sz. kép). A *gyurma* magyar szavunk ukrán kölcsöneleme a *plastelin* szó. 23 tanuló az ukrán kölcsönelemű szót írta válasznak, míg 10 tanuló a magyar nyelvi alakot. Ebben az esetben az előzőhöz képest elmondhatjuk, hogy a diákok nyelvhasználatában jelentős szerepet játszik, a *gyurma* magyar kifejezés ukrán kölcsönelemének a használata. A tanulók válaszai alapján elmondhatjuk, hogy 23 diák válaszában a *plastelin*, vagyis a nem sztenderd kifejezés szerepelt a legtöbbször. A diákok aránylag legkevesebb része, 10 fő adta meg az adott képen látható tárgynak a sztenderd változatát.

Elmondhatjuk, hogy ennél a kifejezésnél többnyire a tanulók, azért a nem sztenderd változatát adták meg, mivel olyan tárgy, amelynek ukrán kölcsöneleme számottevően elterjedt. Továbbá úgy gondolom, azoknál a tanulóknál fordul elő a nyelvhasználatuk során, akik elemibe is ukrán osztályba jártak, ezáltal az ukrán osztálytársaiktól leggyakrabban így hallották a kifejezést és ez jobban megmaradt a nyelvhasználatukban.

3. számú. Kép

A 3. képen egy folyékony ragasztó szerepelt (lásd: 3. sz. kép). A folyékony ragasztó ukrán megfelelője a *klej* kifejezés. A diákok közül 10-en a kölcsönszót adták meg válasznak, míg 23-an a magyar megfelelőjét. A *klej* szó nem annyira elterjedt kifejezés, viszont azért raktam be a kérdőívbe, mert aki ukrán osztályban tanul megeshet, hogy

ukránul használja ezt a kifejezést. A diákok válaszai alapján láthatjuk, hogy az előző képmeghatározástól eltérően teljesen más választ kapunk. Nagyszámú megjelenési arányt mutat a tanulók nyelvhasználatában megjelenő magyar nyelvi alakok megjelenése.

Elmondhatjuk, hogy sztenderd nyelvváltozatban a tanulók közül 3-an írták a képmeghatározáshoz a *folyékony ragasztó* szót. Emellett kiemelkedőbb mértékben a diákok közül 11-en a *ragasztó* kifejezést írták válaszként, tehát a sztenderdnek a magyar nyelvi alakját.

Továbbá 9 tanuló beírta a *ragacs* szót válasznak. Érdekes jelenségnek tartom azt, hogy a tanulók közül 6-an a ragasztónak az ukrán rövidített nevét adták meg: *ІІВА*, illetve mindössze 4 diák adta meg a magyar szónak az ukrán kifejezését: *клеј*. Ez a 4 tanuló a nyelvhasználatában gyakran használhatja az ukrán szót. Ezek a válaszok is azt tükrözik, hogy mindegyik diák a nyelvhasználatában a ragasztó kifejezést másként használják az iskolai életük során.

4. számú kép

A 4. képmeghatározásnál egy hibajavító szerepelt (lásd: 4. sz. kép). A hibajavító ukrán kölcsönszava a *korrektor*. Mondatjavítási feladatnál szintén ezt a kifejezést tettem bele. Elmondhatjuk, hogy a kölcsönszó ennél a kép esetén is nagymértékben jelen van a tanulók válaszaiban és a nyelvhasználatában egyaránt. A diákok jelentős többsége a nem sztenderd változatát adták meg az adott képmeghatározásnál. Jelentős változás nem történt, a diákok közül 21-en a *korrektor* ukrán kölcsönelemet adták meg válaszaik során. Mindössze 12 tanuló írta válaszként a kifejezésnek a sztenderd változatát: *hibajavító*. Ez a jelenség is annak köszönhető, hogy a diákok a mindennapjaikban találkoznak vele és az iskolában gyakran az adott szó magyar megfelelője helyett a másodnyelvi hatás jelenik meg.

5. számú Kép

A következő képmeghatározásban egy befőttes üveg szerepelt (lásd: 5. sz. kép). A diákoknak ezt a képet kellett azonosítaniuk. Az üveg kifejezés szláv nyelvi kölcsöneleme a *bánka*, illetve a *bánki* kifejezések. Kárpátalján elterjedtnek számítanak. A diákok közül 18-an a szláv nyelvi kölcsönelemet írták válasznak, míg 15-en a szó magyar megfelelőjét. A tanulók válaszai alapján láthatjuk, hogy nagyobb részben a másodnyelvi elemnek a hatása dominál.

A tanulók jelentősebb része 14 fő a *bánka* ukrán nyelvi kölcsönszót írták válasznak. Emellett érdekes figyelembe vennünk azt is, hogy ennek a kölcsönelemnek megjelent a *bánki* kifejezése egyaránt, ez a szó mindössze 4 tanuló válaszaiban volt fellelhető. Továbbá a magyar nyelvi alakok megjelenési aránya jóval kisebb. A válaszadók közül mindössze 15 fő válaszaiban volt látható az adott tárgynak a magyar nyelvi alakjai. 10 tanuló a *befőttes üveg* szót tüntette fel a válaszában, míg 5 diák az *üveg* szót írta válasznak.

Elmondhatjuk, hogy a tanulók nyelvhasználatuk során aránylag jelentősebb részben az ukrán nyelvi kölcsönelemet használják. Azt is fontos kiemelni, hogy kisebb arányban elterjedt a diákok között a *bánki* szó használata. Emellett láthatóan a sztenderd nyelvváltozat is többnyire jelen van a diákok nyelvhasználatában, és előjön ennek a kifejezésnek a használata során. Tehát nem mondhatjuk el, hogy a tanulók közül senki sem használja a nyelvhasználatában.

6. számú Kép

A soron következő kép egy villanykörtét ábrázolt (lásd: 6. sz. kép). A villanykörte kölcsönelem a *lámpocká*, *lámpá* kifejezéseket. Érdekes jelenségnek számít, hogy a tanulók közül senki nem tüntette fel válaszában a villanykörte ukrán kölcsönszavát. Kijelenthetjük, hogy a diákok jelentős mértékben a szónak a sztenderd nyelvváltozatát írták válasznak. A tanulók közül kisebb arányban, 13-an a *villanykörte* magyar nyelvi alakját tüntették fel válaszaikban. A diákok javarésze, 16 fő a kép alapján történő azonosítás során a következő szavakat tüntették fel: 9 tanuló a *körte* kifejezést írta válasznak, míg 7 tanuló válaszaiban az *izzó* kifejezés volt fellelhető.

Ki kell emelnünk azt is, hogy a diákok legkisebb része, 4 fő a képet hibásan azonosította be, mivel a képen látható tárgyról azt hitték, hogy lámpa van feltüntetve,

mivel válaszaikban megfigyelhető, hogy a *lámpa* szót tüntették fel. Ennek a jelenségnek az okát több szempontból is megfigyelhetjük. Úgy gondolom, hogy az első lehetséges oka az lehet, hogy a tanulók kisebb része a villanykörte helyett, leginkább a villanylámpa kifejezést használják. Esetleg a második oka lehet az is, hogy a tanulók a képazonosítás során a villanykörtét az ukrán kifejezéssel azonosíthatták, mivel ukránul a *lámpá*, *lámpocská* szó villanykörtét jelent.

Levonhatjuk azt a következtetést, hogy a tanulók nagyobb része a nyelvhasználatukban a sztenderd nyelvváltozatot, és a magyar nyelvi alakjait használják, mint az ukránból átvett kölcsönszót.

7. számú Kép

A következő képmeghatározásban egy riasztó szerepelt (lásd: 7. sz. kép). A riasztó ukrán kölcsöneleme az *ávárijká* szó. A tanulók kisebb aránya írta válasznak az adott képnek a magyar nyelvi alakját. A diákok minimális része írta válasznak az adott szó magyar megfelelőjét (15 fő). A tanulók döntő többsége 18 fő, a válaszaiban az ukrán kölcsönelemet *ávárijka* szót tüntették fel. Ennél a kifejezésnél az előzőhöz képest láthatóvá válik, hogy a másodnyelvi hatás dominál jelentősebb részben.

A tanulók a magyar nyelvi alakok közül a következőket írták válasznak: 8 diák a *riasztó* szót, *vészgomb* (2), *tűzriasztó* kifejezést szintén 2 tanuló, *vészjelző* (2). Illetve a tanulók közül egyetlen egy fő volt, aki az adott képre a *tűzjelző* szót tüntette fel. Levonhatjuk azt a következtetést, hogy a diákok nyelvhasználatában javarészt kimutatható az ukrán kölcsönelem dominanciája. Azért figyelhető meg ez a jelenség, mivel ez nagymértékben elterjedt kifejezés Kárpátalján. Érdeemes megfigyelni, hogy a tanulók nyelvhasználatában a magyar nyelvi alakok különböző formája is jelen van a nyelvhasználatukban.

8. számú Kép

A soron következő **8.** képen egy napló szerepelt (lásd: 8. sz. kép). A napló szó ukrán megfelelője a *щоденник* kifejezés. Ennél a képmeghatározásnál az figyelhető meg, hogy teljesen háttérbe szorul az ukrán nyelvű kifejezések használata. Jelentősebb mértékben elmondható, hogy a sztenderd nyelvváltozat és magyar alakjai dominálnak ennél a képazonosításnál. A tanulók különböző válaszokat írtak a kérdőívbe. Megfigyelhetjük, hogy a diákok döntő többsége, 16 fő a *napló* kifejezést írta be válasznak, illetve egyetlen egy fő válaszolta azt, hogy *naplók* találhatóak az adott képen. A tanulóknak a közepes része 13 fő az *ellenőrző* kifejezést tüntették fel a válaszaikban. A diákok közül mindössze hárman azonosították a képet hibásan, mivel válaszaikban a *fizet* szó szerepelt.

9. számú Kép

A következő képmeghatározásban egy hangszóró szerepelt (lásd: 9. sz. kép). A hangszóró ukrán kölcsöneleme a *kolonka* kifejezés. A diákok közül 28 fő a magyar megfelelőjét írta válasznak. Elmondhatjuk, hogy a diákok jelentős többsége az adott képek a magyar nyelvi alakjait adták meg. 14 tanuló a *hangszóró* kifejezést tüntette fel, 6-an a *zenedoboz* szót.

A diákok jóval kevesebb része a következő szavakat tüntette fel válaszaikban: *muzsika doboz* (2 fő), *hangfal* (2 fő), *zenelejátszó* (1 fő), *bluetooth hangszóró* (1 fő). Emellett érdekes módon 2 tanuló a képen látható tárgy alapján nemcsak a tárgy nevét tüntette fel a válaszában, hanem a hangszórónak a márkáját egyaránt: *JBL hangszóró*. A diákok minimális része a képmeghatározáshoz a *kolonka* szót írta válaszul. Levonhatjuk azt a következtetést, hogy a diákok nyelvhasználatában sokkal erőteljesebben jelenik meg ennél a kifejezésnél a magyar nyelvi dominancia, mint az ukrán. Az ukrán kölcsönelem használata háttérbe szorul. Azt is érdemes megfigyelni, hogy az adott szót a tanulók különbözőképpen használják a nyelvi gyakorlataik során.

10. számú Kép

A soron következő **10.** képezonosítás palacsintát illusztrált (lásd: 10. sz. kép). Ukrán megfelelője a *blincsik*, orosz kifejezése a *bléncsik*. Ezt a képet azért tettem a kérdőívbe mivel a palacsinta szónak elterjedt az ukrán kölcsöneleme. A diákok válaszai alapján elmondható, hogy az adott szó esetében a szláv nyelvi elemek élveznek dominanciát, és a magyar nyelvi elem kisebb arányban visszább szorul. A tanulók közül a legtöbben, 14 fő tüntette fel a *blincsik* kifejezést a válaszaiban. Ezt követően érdekesnek tartom, hogy 6 tanulónak a válaszában megjelölhető az orosz nyelvi kölcsönszó is a *bléncsik* kifejezés egyaránt. A diákok közül mindössze a magyar nyelvi alakot 13 fő tüntette fel. Következtetésként levonhatjuk, hogy a diákok nyelvhasználatában jelentős mértékben jelen vannak a szláv nyelvi elemeknek a használata.

11. számú Kép

A következő képmeghatározás egy krumplit ábrázolt (lásd: 11. sz. kép). A diákoknak szintén azonosítaniuk kellett a megadott képet. A krumplinak a szláv nyelvi eleme a *kártoská* kifejezés. A kérdőívembe annál az oknál kifolyólag helyeztem el az adott képet, mivel az ukrán osztályban tanuló magyar ajkú diákok nyelvhasználatában nagy eséllyel előfordulhat ez a kifejezés. A tanulók minimális része (6 fő) írták az adott szónak a magyar megfelelőjét. Kijelenthetjük, hogy a diákok közül kiemelkedő számban a másodnyelvi hatás jelenik meg.

Elmondhatjuk, hogy jelentősebb mértékben a tanulók közül 18-an a *kártoska* kölcsönelem jelent meg. Az adott válaszokban a kölcsönelem nem az ukrán nyelvből van átvéve, hanem az orosz nyelvből. Érdekesnek találom, hogy az ukrán *kártopljá* kifejezést a diákok közül senki nem írta válasznak. Ez annak köszönhető, hogy az orosz nyelvi elem sokkal jobban elterjedtebb.

A diákok kevesebb arányban írták a képmeghatározásnál az adott szónak a magyar nyelvi alakjait. 9 diák az adott képre a *krumpli* szót adta válaszul, míg 6 tanuló a *burgonya*, sztenderd nyelvváltozatát tüntette fel a válaszaiban. Emellett fontos kiemelni, hogy a válaszadók közül 1 diák a *pityóka* magyar nyelvjárási kifejezést tüntette fel a válaszában.

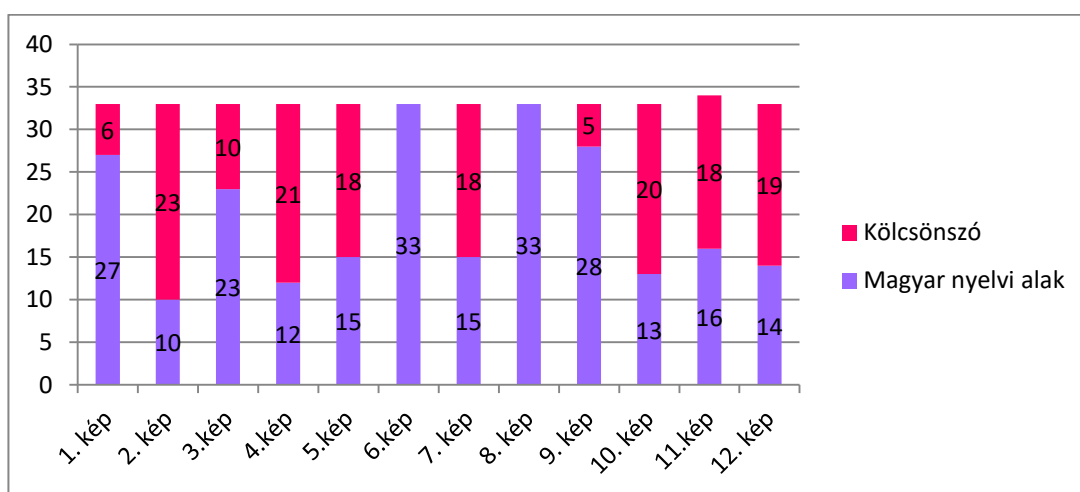
Következtetésként elmondhatjuk, hogy a diákok döntő többsége nyelvhasználatában szívesebben a szláv kölcsönelemet használja, de megfigyelhetjük, hogy a magyar nyelvi alakok is jelen vannak a diákok szóhasználatában.

12. számú Kép

A soron következő képezonosítás egy celluxot illusztrált (lásd: 12. sz. kép). A cellux ukrán kölcsöneleme a *szkocs*. A diákok közül a legtöbbben 19 fő az ukrán kölcsönelemet írta válasznak. Elmondhatjuk, hogy a tanulók válaszai közül szintén az előzőhöz képest az ukrán nyelvi hatás dominanciáját figyelhetjük meg. Ugyanakkor azt is elmondhatjuk, hogy a sztenderd nyelvváltozatot 14 diák adta meg válasznak. 10 tanuló a *cellux* kifejezést, illetve 4 diák a *ragasztószalag* szót írta. Következtetésként elmondható, hogy jelentős mértékben a másodnyelvi hatás dominál, illetve egy olyan tárgyról van szó, amelynek a kölcsöneleme eléggé elterjedt szó. Fontos megjegyezni, hogy a kifejezés magyar nyelvi elemeit a diákok szintén használják a nyelvhasználatuk során.

11. számú ábra: A képezonosítási feladatok összesítve

Az alábbi ábra (11. sz. ábra) segítségével összesítve is láthatjuk a képezonosítási feladatok eredményeit. A diagramon láthatóvá válik a tanulók által használt szláv nyelvi elemek és a magyar nyelvi alakok használata. Az ábrán a rózsaszín jelöli a kölcsönszót,

illetve a lila szín a magyar nyelvi alakok használatát. Az ábrán megfigyelhetjük, hogy a kölcsönelemek használata nagyobb mértékben dominálnak, mint a sztenderd nyelvváltozat alakjai. Ennél a feladatnál szintén kijelenthetjük, hogy azok a diákok, akik magyar anyanyelvűek és ukrán osztályban tanulnak, jelentős mértékben hatnak rájuk a másodnyelvi hatások. A nyelvhasználatukban szívesen használnak szláv nyelvi kölcsönszavakat. Továbbá nem zárhatjuk ki a magyar nyelvi alakok használatát sem, mivel egyes kifejezéseknél többnyire dominálnak.

A kutatásom elején hipotéziseket fogalmaztam meg. Feltételezem, hogy az ukrán osztályban tanuló magyar anyanyelvű diákok nyelvi gyakorlataiban jellemzőek lesznek a szláv eredetű kölcsönszavaknak a használata. Ez a hipotézisem bebizonyosodott azáltal, hogy a tanulók válaszait tekintve, láthatjuk úgy a mondatjavítói feladatoknál, úgy a képezonosítási feladatoknál egyaránt, hogy a diákok döntő többsége a nyelvhasználatuk során használják a szláv nyelvi elemeket, illetve beépültek a beszédjükbe a szláv eredetű kölcsönszavak.

Emellett feltételeztem, hogy azok a diákok, akik magyar lakta falvakban élnek kevesebb kölcsönelemet használnak a beszédjük során. Az állításom félig beigazolódott, mivel a feladatok során, illetve a tanulók válaszaiban látszódt, hogy egy-egy kifejezésnek a sztenderd nyelvváltozatai domináltak. Habár voltak olyan válaszok, amelyekben az ukrán nyelvi alak dominált, azonban nagyszámú eltérés a magyar nyelvi alak között nem volt megfigyelhető.

4.3.3. A diákok iskolai nyelvhasználatában megjelenő másodnyelvi hatások

Az online kérdőíves kutatás során szerettem volna választ kapni, hogy a diákok iskolai nyelvhasználatuk során előfordulnak-e másodnyelvi hatások, mennyire van jelen a nyelvhasználatukban. A kérdésem így hangzott: **Sorold fel a tantárgyaidat!** Ennél a kérdésnél arra szerettem volna választ kapni, hogy a tanulók a tantárgyaikat mennyire sorolják fel a sztenderd nyelvváltozatban.

A tanulók válaszai a következőek: *ukrán nyelv és irodalom, magyar, fizika, kémia, egészségügy, biológia, természetrajz, matek, algebra, mértan, angol, német, informatika, földrajz, torna, munka, ének, művészet, jogismeret stb.* Elmondhatjuk, hogy az adatközlők jelentős mértékben a felsorolásnál azonos tantárgyakat soroltak fel.

Emellett ki kell emelni, hogy a diákok nyelvhasználatában megjelennek a tantárgyaknak a rövidített nevei is szintén: *biosz, töri, matek, tesi.* Amint láthatjuk, hogy a

válaszadók közül aránylag kevesebb adta meg a tantárgynak a rövidített neveit. Ezenkívül a tanulók válaszaiban nem volt fellelhető a földrajz-főci, informatika-infó rövidített nevei.

Továbbá a válaszadók minimális része a tantárgyát (2) diák ukrán nyelven sorolta fel: *укр. мова, укр. література, біологія, алгебра, геометрія, географія, всесвітня історія, історія України, англійська мова stb.* Úgy gondolom, hogy a diákok azért ukrán nyelven sorolták fel a tantárgyaikat, mivel ukrán osztályban tanulnak, ukrán nyelven hangzanak el a tantárgyak, ennél fogva a nyelvhasználatukban a tantárgyak neveit ukránul mondják.

Emellett meg kell említeni azt az érdekességet is, hogy (2) diák nyelvhasználatában megfigyelhető az ukrán nyelvi hatás egyes tantárgyak neveiben: *történelem, irodalom, biológia, algebra, geometria, fizkulturá stb.*

Itt jó láthatóvá válik, hogy az egyik diák magyar nyelven kezdi felsorolni a tantárgyait, és megjelenik köztük egy olyan tantárgy neve is, amelyben az ukrán nyelvi hatás figyelhető meg, amely közvetlen kölcsönzésnek számít: *fizkulturá- фізкультура, фізична культура.* A másik diák válaszában szintén látható volt ugyanez a típus, csak a tantárgy neve más: *ukrán nyelv, irodalom, kémia, algebra, mértan, ZNO matek, ZNO isztorijá.* Ennél a felsorolásnál szintén látható, a másodnyelvi hatás: *isztorijá- історія.*

Ugyanakkor több végzős diák felsorolásában jelen volt a *ZNO* ukrán kölcsönelemnek magyar betűkkel írt rövidített formája, ezt azzal lehet magyarázni, mert ez a külső független tesztelésnek a rövidített típusa elterjedté vált Kárpátalján így a diákok nyelvhasználatában egyaránt. Következtetesként levonhatjuk, hogy jelentős mértékben a tantárgyak felsorolása során a sztenderd nyelvváltozat dominált, viszont kisebb mértékben jelen van a másodnyelvi hatás is a diákok nyelvhasználatában.

Ezt követően arra voltam kíváncsi, hogy a diákok iskolatáskáiban milyen tárgyak találhatóak. Ezt a kérdést azért tettem a kérdőívembe, mert itt is előjöhethetnek másodnyelvi hatások a tanulók nyelvhasználatában. A kérdés így hangzott: **Sorold fel mi található az iskolatáskádban!**

A diákok jelentős többsége ugyanazokat a tárgyakat sorolták fel a válaszaikban. A válaszok a következőek: *könyvek, füzetek, tolltartó, étel, ital, egy üveg shájánszka víz, egy fésű és kaja, toll, ceruza, vonalzó, zsebkendő, orvosság, írószer, radír, hegyező, szövegkiemelő, korrektor, napló, pénztárca, víz, ragasztó, olló, színes ceruzák, körző, korrektor, klej, hibajavító.* A diákok válaszait tekintve láthatóvá válik, hogy egyes kifejezések esetén az ukrán nyelvi hatás figyelhető meg. A diákok közül a legtöbben az ukrán kölcsönelemet írták válasznak, ilyen a *korrektor.* A *klej* szót (2) diák írta a

válaszában. Az adatközlők jelentős többsége felsorolásában nem volt jelen a ragasztó szó.

Emellett ki kell emelni a *shájánszká víz* választ. A diákok közül mindössze (1) írta a válaszába. A *shájánszká* szó közvetlen átvételnek számít. Következtetesként levonhatjuk, hogy a tanulók mindennapi nyelvhasználatukban megfigyelhetőek a másodnyelvi elemek hatása.

4.3.4. A diákok nyelvhasználatában megjelenő kódváltási szokások

A kérdőíves felmérés során fontosnak tartottam rákérdezni a diákok kódváltási szokásaira szintén. Összesen 5 darab olyan rejtett kérdést tettem fel, amely során rájöhetünk arra, hogy a tanulóknak milyen kódváltási szokásaik vannak. Továbbá arra is választ kapunk, hogy a kódváltásnak mely típusát, típusait használják a leggyakrabban, illetve melyik az, amelyeket aránylag kevésbé. Az első kérdés így hangzott: **Megegett veled, hogy egy beszélgetés alatt egy másik nyelvre váltottál át? Ha igen mondj példát!** Ennél a kérdésnél arra voltam kíváncsi, hogy a tanulók használnak-e a nyelvi gyakorlataik során kódváltást, ha igen, azoknak mely fajtáit.

A tanulók válaszai alapján kiderül, hogy szoktak használni kódváltást: *"Példát nem tudok, de az igazgatónak elkezdtem beszélni ukránul". "Igen mindig használlok". "Igen szoktam". "Állandóan átváltok egyik nyelvről a másikra". "Igen! Például az egyik ismerősömmel mindig átváltok, ha beszélek".* Az egyik adatközlő szintén használ kódváltást és az is kiderül, hogy melyik nyelvről vált át, egy másik nyelvre: *"Magyarról ukránra".*

A kontextuális kódváltás esetén a nyelv váltásnak nyelvi okai vannak, ide tartozik az, ha valakinek a nyelvtudása hiányos, illetve a nyelvi deficit és a lapszus. A kontextuális kódváltáshoz tartozik a kódváltásnak azon típusai, mint a kitöltés, idézés/felidézés, kiváltás, fordítás és ismétlés (Márku 2013).

a) Kitöltés

A diákok válaszai alapján elmondható, hogy a legtöbb esetben akkor váltanak kódot, ha az egyik nyelven nem jut eszükbe egy kifejezés vagy szó és emiatt egy másik nyelvre váltanak át, amely ebben az esetben az ukrán nyelv. Kijelenthetjük, hogy a tanulók a nyelvi hiány miatt váltanak kódot. A diákok válaszai a következőek:

Lány_8. osztály: *"Igen. Mikor nem tudtam, hogy van magyarul az a szó így ukránul mondtam el".*

Lány 6. osztály: *"Nem, de van rá példa, hogy ukrán szóval helyettesíték egy szót, ami magyarul nem jut eszembe".*

Lány 10. osztály: *"Igen, magyar vagyok, a barátom ukrán így váltogatunk, mikor elakadunk az egyik nyelven".*

Fiú 11. osztály: *"Igen elfelejtettem ezt a magyar szót és elmondtam ukránul".*

Fiú 9. osztály: *"Igen. Ha olyan barátommal beszélek, aki tud ukránul és magyarul előfordul, ha valami nem jut az eszünkbe, azt ukránul mondjuk".*

Fiú 5. osztály: *" Igen. Ha az egyik nyelven nem jut eszembe egy szó, de ritkán fordul elő".*

A kutatásom elején feltételeztem, hogy kommunikáció során a tanulók nyelvhasználatában a kódváltás típusai közül leggyakrabban a kitöltés jelentkezik. Az állításom bebizonyosodott, mivel a diákok jelentős többsége, azért vált kódot, mert az egyik nyelven elfelejti az adott szót.

b) Idézés/Felidézés

A következő kérdésben szintén rákérdeztem a kódváltás idézés/felidézés típusára. Azt szerettem volna megtudni, hogy a tanulók egy adott felidézést azon a nyelven mondják vissza, amelyik nyelven azt hallották, vagy lefordítanak arra a nyelvre, amelyet az adott személlyel beszélnek.

Ez a kódváltás típus szintén a kontextuális kódváltás csoportba tartozik. Az eddigi kutatások szerint a leggyakoribb kódváltás típusként az idézés figyelhető meg (Csernicsekó szerk.2003, Márku 2013, Beregszászi 2004b). Amikor a beszélő másik nyelven elhangzott párbeszédet felidézi, ezt nevezzük felidézésnek (Márku 2013). A következő kérdés így szólt: **Ha egy magyar, vagy ukrán személlyel folytatott beszélgetést idézel fel a magyar/ukrán barátaidnak, akkor melyik nyelven teszed meg? Mondj példát!**

Ennél a kérdésnél elmondhatjuk, hogy a diákok kisebb arányban azon a nyelven idéznék fel a párbeszédet, ahogy azt hallották. Emellett jelentős többsége az adatközlők válaszai alapján kijelenthető, hogy egy adott személy nyelvtudásától függ az, hogy ukránul vagy magyarul idézné fel a diskurzust. A diákok válaszai a következők voltak:

Lány 6. osztály: *"Azon nyelven, amelyiken hallottam".*

Fiú 11. osztály: *"Amelyiken hallottam".*

Lány 7. osztály: *"Attól függ. Ha magyarul mondta, magyarul idézem, ha ukránul, akkor ukrán nyelven".*

Fiú 10. osztály: *"Hát attól függ, milyen barátaimmal beszélek, ukrán vagy magyar, de legtöbbször magyarul".*

Fiú 11. osztály: *"Ha ukrán barátommal beszélek, ukránul mondom, ha magyar barátommal, akkor magyarul".*

Lány 7. osztály: *"Ez attól függ milyen nyelvű embernek mondom"*.

Lány 11. osztály: *"Ez attól függ, ki, milyen nyelven tud beszélni, akkor olyan nyelven mondom el"*.

Fiú 9. osztály: *"Magyarul általában, de attól függ, hogy milyen nyelvű barátommal beszélek"*.

Lány 8. osztály: *"Ha magyar, akkor természetesen magyarul mesélem neki, ha ukrán, akkor ukránul"*.

c) Fordítás

Ezt követően a kérdőíves felmérés során rákérdeztem a kódváltás, fordítás típusára egyaránt. Ennél a kérdésnél az érdekelt, hogy a tanulók a nyelvi gyakorlataik során barátaiknak, akár osztálytársaiknak szoktak-e lefordítani egy-egy mondatot, szöveget. Emellett szerettem volna arra is választ kapni, hogy a diákok életében milyen mértékben van jelen az adott kódváltás-típus.

A fordítás alatt azt kell értelmeznünk, hogy egy adott személy egy bizonyos nyelvű elhangzott mondatot, vagy leírt szöveget egy másik nyelvre lefordítja annak céljából, hogy a másik személy is megértse (Márku 2013). A következő kérdés így hangzott: **Előfordult veled, hogy egy ukránul/magyarul nem tudó barátodnak/ismerősödnek lefordítottál valamilyen magyar/ukrán nyelvű szöveget? Ha igen, mondj példát!**

A diákok megadott válaszai által elmondhatjuk, hogy a rendszeresen fordítanak akár elhangzott mondatot, akár leírt szöveget szintén. A tanulók mindennapi kommunikációjuk során használják a kódváltásnak a fordítás típusát. A következő válaszok születtek.

A legtöbb tanuló az osztálytársainak, illetve a családtagjainak, barátainak segít fordítani ukrán és magyar nyelvű szövegeket:

Fiú 5. osztály: *"Persze. Egy magyarul nem tudó osztálytársamnak a testrészeket tanítottuk (szem, orr)"*.

Lány 11. osztály: *"Persze! Tanulással kapcsolatos dolgokat rendszeresen fordítom az unokatestvéremnek"*.

Lány 10. osztály: *"Igen, természetesen. Pl.: Az egyik osztálytársam mindig küldi nekem a magyar szöveget, amit a tanárok írnak neki, hogy fordítsam le neki ukránul"*.

Fiú 7. osztály: *"Igen, például osztálytársaknak, ukrán szövegeket az internetről"*.
"Igen. A dolgozatban segítettem az osztálytársamnak".

Fiú 9. osztály: *"Igen, a magyar órán szoktam lefordítani szöveget az osztálytársaimnak, akik nem tudnak magyarul"*.

Fiú 7. osztály: *"Igen mindig. A barátomnak segítek fordítani ukrán házit"*

Érdekes kiemelni egy diák válaszát: *"Inkább nekem kell a fordító segítség"*. Ez alapján elmondható, hogy az adott tanulónak nehézségei vannak az ukrán nyelvvel.

Ezt követően szintén egy rejtett kérdés segítségével rákérdeztem a szolidaritás kódváltás típusára. Itt az érdekelt engem, hogy a tanulók váltanak-e nyelvet annak érdekében, ha van olyan személy közöttük, aki nem érti a magyar, esetleg az ukrán nyelvet. Ennek alapján először tisztázzuk, hogy ez a kódváltás típus milyen csoportba tartozik, illetve mikor használják.

A metaforikus kódváltásról akkor beszélünk, amikor az adott személy egy többségi nyelvről kisebbségi nyelvre vált át. Esetleg azt is kifejezheti, hogy az adott személy hogyan viszonyul az adott nyelvhez, illetve egy adott személyhez (Márku 2013). Ide tartozik a szolidaritás, kizárás is.

d) Szolidaritás

Akkor beszélünk szolidaritásról, ha egy személy a saját nyelvéről a beszélgetőtárs kedvéért átvált arra a nyelvre, amelyet az adott személy ismer. A következő kérdés így hangzott: **Milyen nyelven folytatnád a beszélgetést a barátoddal, ha a társaságban más nemzetiségű is van, és nem tud ukránul/magyarul? Válaszodat indokold meg!**

Kijelenthetjük, hogy a diákok közül a legtöbben átváltak egy osztálytárs, barát kedvéért egy másik nyelvre. A következő válaszok születtek a tanulóktól:

Lány 10. osztály: *"Az osztályban nap, mint nap ez van. Mert ha a barátnőimmel beszélek, azt magyarul teszem, de mikor bejön egy osztálytársunk, aki ukrán váltunk az ukránra, hogy ő is értse"*.

Fiú 7. osztály: *"Mivel a barátom tud magyarul is meg ukránul, de a másik csak ukránul, ezért ukránul"*.

Lány 9. osztály: *"Hát ukránul. És azért, hogy ő is értse. Ne érezze rosszul magát"*.

Fiú 9. osztály: *"Elmondanám azon a nyelven, ahogy elkezdtem, aztán átfordítom, hogy a másik is megértse"*. Az átfordít szó egy tükörfordítás az ukrán *перекласти*-ből.

Lány 11. osztály: *"Akihez fordulok, annak a nyelvén szólalok meg"*.

Érdekes megfigyelni a következő válaszokat: *"Oroszul"*. *"Orosz nyelven"*. *"Természetesen orosz nyelven"*. *"Angol, mert az angol világnyelv"*. *"Angolul. És azért, mert ezen a nyelven a legtöbb ember tud beszélni"*. Tehát azt is elmondhatjuk, hogy a diákok érdekes módon az ukrán helyett az orosz nyelvet és az angol nyelvet írta válasznak. Ezt azzal is magyarázhatjuk, hogy a diákok életében jelentős szerepet játszik az orosz

nyelv, illetve beszélnek is. Továbbá két diák angolul szólalna meg, ez szintén azt tükrözi, hogy tudja beszélni is az angol nyelvet.

e) Kizárás

Ezt követően a kérdőívben a kizárás esetére is rákérdeztem. Arra szerettem volna választ kapni, hogy a tanulók egy-egy beszélgetés során kizárnak-e valakit. Ha ez megesik, akkor mi okból zárják az adott személyt a beszélgetésből, illetve mi határozza meg azt, ha nem zárják ki a beszélgetésből a személyt.

Kizárás alatt azt kell értelmeznünk, mikor egy személy átvált egy olyan nyelvre, amelyet a másik nem ért, nem is beszél, hogy ezzel azt a személyt kizárja a beszélgetésből, melynek célja, hogy ne értse meg a kommunikáció témáját. A következő kérdés ez volt: **Volt olyan eset, hogy egy ukránul/magyarul nem beszélő osztálytársad jelenlétében egy másik személlyel továbbra is ukránul/magyarul beszéltél? Válaszodat indokold meg!**

A diákok esetében kisebb számban előfordulnak a kódváltás kizáráson alapuló típusa, de jelentősebb mértékben nem közösitenek ki senkit a beszélgetésből. A diákok válaszai a következők voltak:

Lány 8. osztály: *"Ha a harmadik személy nem tudna magyarul, ezért ukránul is beszélnék, de amit nem akarom, hogy tudjon, azt magyarul mondanám".*

Lány 6. osztály: *"Megesett sokszor, mert nem akartam, hogy a másik osztálytársam tudja, mit beszélek".*

Ebből a válaszokból kiderül, hogy két diák azért vált kódot, hogy az adott személy ne értse azt, amit épp beszélnek.

Lány 10. osztály: *"Volt. Barátnőmmel beszélünk és az illető azt hitte őt beszéljük ki, pedig más dologról volt szó".* Továbbá 4 diák válaszolta egy mondatban azt, hogy volt ilyen esete.

A legtöbb diák a következőket válaszolta:

Fiú 11. osztály: *"Igen, de aztán átfordítottam, hogy ő is megértse".*

Fiú: 9. osztály: *Nem. Mindig elmondtam olyan nyelven is, hogy megértse az a másik".*

Lány 11. osztály: *"Nem. Illetlenség".*

Fiú 9. osztály: *"Mind a két nyelven beszélek ilyen helyzetben".*

Lány 5. osztály: *"Nem, mert nem szép dolog".*

Elmondhatjuk azt, hogy a legtöbb diák nem zárta ki senkit a beszélgetésből, mivel illetlenségnek tartják, így itt is a szolidaritás figyelhető meg a leginkább.

A kutatásom elején felállítottam azt az állítást, hogy az ukrán osztályban tanuló magyar nyelvű diákok nyelvhasználatára erőteljesebb mértékben hat az ukrán nyelv, tehát a másodnyelv. Beigazolódott, hogy a tanulók nyelvhasználatában jelentős mértékben jelentkeznek a másodnyelvi hatások, legjelentősebben a kódváltás esetében mondható el az ukrán nyelvi hatás. A diákok nyelvhasználatában megfigyelhetőek az ukrán kölcsönelemek nagymértékű használata a nyelvi gyakorlataik során. Emellett másodnyelvi hatás szintén észlelhető volt a tantárgyak felsorolásánál is legfőképpen hangalakkölcsönzésben.

A kérdőív utolsó feladatában a tanulónak, olyan szavakat kellett írniuk, amelyet a barátokkal való társalgás során használnak és a magyar barátai, illetve szülei nem ismernek. A kérdés így hangzott: **Használ-sz-e az iskolában, a barátokkal való társalgásaidban olyan szavakat, amelyeket a szüleid vagy a magyar iskolába járó barátaid nem ismernek? Ha igen írd példát!**

A kérdés alapján a tanulók legtöbbször olyan ukrán kifejezéseket írtak, amelyeket az ukrán barátaikkal való beszélgetés során használhatják többnyire. A diákok a kérdőívben ezeket a szavakat tüntették fel: *міна, короче, братан, навіть, айно, осторожно, ліпши, кечери, боржі.*

Feltételeztem azt, hogy a diákok az iskolában a barátokkal való kommunikációjuk során használnak olyan kifejezéseket, amelyek a magyar barátai, esetleg szülei nem ismernek. Félig beigazolódott, mivel a tanulók az ukrán barátokkal való kommunikáció során használnak olyan kifejezéseket, amelyeket csak ők ismernek. Viszont úgy gondolom, hogy egyes kifejezések nem ismeretlenek.

V. ÖSSZEFOGLALÁS

Diplomamunkámban a kétnyelvűségi hatásokat vizsgáltam az ukrán osztályban tanuló magyar anyanyelvű diákok nyelvhasználatában. Jelen munkámnak a célja, hogy feltárjam az ukrán osztályban tanuló diákoknak a nyelvhasználatát. Arra szerettem volna választ kapni, hogy a magyar anyanyelvű diákok nyelvhasználatára milyen hatással van az ukrán nyelv, és ez miképpen nyilvánul meg a kommunikációjuk során. A tanulók nyelvhasználatában milyen mértékben fordul elő a szláv kölcsönszavak használata és a kódváltás. Emellett választ akartam kapni a kutatásom elején felállított hipotézisekre egyaránt.

A kutatásom elkészítéséhez egy nyelvhasználati online kérdőívet szerkesztettem, amely felmérte a diákok nyelvhasználatát. Ezt követően az ismerőseim által küldtem el a kérdőívet a diákoknak, ezután a facebook falamra is feltöltöttem. A kérdőív 22 kérdést tartalmazott, amelyben nyitott és zárt kérdések is szerepeltek. Emellett a kérdőív első részében a szociológia változóira kérdeztem rá, a második részben a tanulók nyelvhasználatára és nyelvtudására. Az utolsó részben a diákok nyelvhasználatában megjelenő másodnyelvi hatások felmérése következett, amelyet mondatjavítói, illetve képazonosítási feladatokkal mértem fel. A kérdőívre a háborús konfliktus végett mindössze 33 diáktól érkezett válasz. A kutatás eredményeit diagramok segítségével ábrázoltam.

A hipotézisek bizonyítása és cáfolása:

Feltételeztem, hogy az ukrán osztályban tanuló magyar anyanyelvű diákok többsége ukrán nemzetiségűnek vallja magát. Bebizonyosodott mivel a tanulók többsége 18 fő vallotta magát ukrán nemzetiségűnek. Azzal magyarázható, hogy a tanulók a mindennapi életükben nagymértékben érintkeznek az ukrán nyelvvel, illetve az ukrán kultúrával, ezért az ukrán nemzetiséghez jobban tudnak azonosulni.

Feltételeztem, hogy az ukrán osztályban tanuló diákok nyelvi gyakorlataiban jellemzőek lesznek a szláv eredetű kölcsönszavaknak a használata. A tanulók válaszait tekintve elmondható, hogy a diákok jelentős többsége nyelvhasználatuk során használják a szláv nyelvi elemeket, tehát beépültek a nyelvhasználatukba a szláv eredetű kölcsönszavak. Ide sorolhatóak a *bánka*, *bánki* melynek magyar megfelelője az üveg. A *pápka* magyarul *mappa*, *kártoska*- *burgonya*. A *blincsik*, *bléncsik* kifejezések magyar jelentése a palacsinta stb. szláv nyelvi kifejezések használata. A kutatás elején megfogalmaztam azt az állítást, hogy az ukrán osztályban tanuló magyar anyanyelvű diákok nyelvhasználatára erőteljesebb mértékben hat az ukrán nyelv, tehát a másodnyelv. Beigazolódott, hogy a tanulók

nyelvhasználatában jelentős mértékben jelentkeznek a másodnyelvi hatások, leginkább a kódváltás esetén figyelhető meg. Emellett a diákok nyelvhasználatában megfigyelhetőek a szláv nyelvi elemek nagymértékű használata.

Feltételeztem, hogy azok a diákok, akik magyar lakta falvakban élnek kevesebb kölcsönelemet használnak a kommunikációjuk során. Az állításom félig beigazolódtott, mivel a diákok válaszaiban látható volt az a jelenség, hogy egy-egy kifejezésnek a sztenderd nyelvváltozatai domináltak. Például a referátum kifejezést 15 diák vélte helyesnek, 18 magyar nyelvi alakra javította. Ez figyelhető meg több feladat eredményein is. Habár voltak olyan válaszok, az ukrán nyelvi alak dominált, azonban jelentős eltérés nem figyelhető meg.

A kutatásom elején feltételeztem, hogy a kommunikáció során a tanulók nyelvhasználatában a kódváltás típusai közül leggyakrabban a kitöltés jelentkezik. Az állításom bebizonyosodott, mivel a diákok többsége válaszaik alapján azért váltanak kódot, mert az egyik nyelven elfelejti az adott szót, így a másik nyelven mondja el. Elmondható, hogy a kitöltés nyelvi hiányosság miatt jelentkezik.

Feltételeztem, hogy a diákok az iskolában, a barátokkal való kommunikációjuk során használnak olyan kifejezéseket, amelyek a magyar barátaik, szülei nem ismernek. Félig beigazolódtott ez a hipotézisem, mivel használnak olyan kifejezéseket az ukrán barátokkal való kommunikáció során, amelyeket csak ők ismernek: *мина, короче, братан, навіть, айно, осторожне, лиші, кечери, боржі*. Viszont úgy vélem, hogy egyes kifejezések nem ismeretlenek ilyen a *мина, братан* kifejezések.

A kutatás során elmondható, hogy azok a diákok, akik magyar anyanyelvűek és a szülei vagy esetleg a tanulók maguk döntenek arról, hogy ukrán osztályban vagy iskolában szeretnének tanulni a későbbiek folyamán nagy jelentős hatással lesz rájuk a másodnyelvi elemek használata, mint a kölcsönelemek, illetve a kódváltások.

VI. РЕЗІЮМЕ

У своїй дипломній роботі я досліджувала вплив двомовністю на мовлення угорськомовних учнів, які навчаються в українському класі. Теперішньою метою роботи є дослідження мовного використання учнів української мови. Я хотіла отримати відповідь на питання про вплив української мови на мовлення угорськомовних студентів і як це проявляється в їхньому спілкуванні. Ступінь використання слов'янських запозичених слів та зміну кодів у мовленні студентів. Крім того, я хотіла отримати відповідь на обидві гіпотези, яка була поставлена на початку мого дослідження.

Щоб провести своє дослідження, я склала онлайн-анкету щодо використання мови, яка досліджувала мову студентів. Після цього я надіслала анкету студентам та своїм друзям, і потім її також поширила на сторінці Facebook. Анкета містила 22 запитань, які включали як відкриті, так і закриті запитання. Крім того, у першій частині анкети я запитувала про змінні соціології, у другій частині – про використання мови та мовні навички студентів. Остання частина була опитуванням впливу другої мови на використання мови учнями, яке я вимірювала за допомогою завдань на корекцію речень та ідентифікацію образів. Лише 33 студенти відповіли на анкету через військовий конфлікт. Результати дослідження я зробила за допомогою діаграм.

Доведення і спростування гіпотез:

Я припускав, що більшість угорськомовних учнів в українському класі визнають українську національність. Це було доведено тим, що більшість студентів 18 осіб заявили, що є українськими громадянами. Це можна пояснити тим, що у повсякденному житті студенти мають великий контакт з українською мовою та українською культурою, тому вони можуть краще ідентифікувати себе з українською національністю.

Я вважаю, що угорськомовні учні, які навчаються в українськомовних школах, переважна більшість з них вважають себе українською за національністю. Дивлячись на відповіді студентів, можна сказати, що переважна більшість студентів використовує слов'янські мовні елементи у своєму мовному вживанні, тому слов'янські запозичені слова були включені до їхнього мовного вжитку. До них належать використання слов'янських мовних термінів *банка, банки, папка, картошка, блінчики, блинчики* тощо. На початку дослідження я сформулювала

твердження, що на мовне використання угорськомовних учнів, які навчаються в українському класі, сильніше впливає українська мова, тобто друга мова. Було показано, що існують значні ефекти другої мови у використанні студентами мови, особливо у випадку зміну коду. Крім того, у мовному вживанні студентів спостерігається високе використання слов'янських мовних елементів. Ефект другої мови був помітний і можна сказати, що це за звукових форм з'являється.

Я вважаю, що студенти, які живуть в селах, населених угорцями, використовують менше позичених елементів у спілкуванні. Моє твердження було напівпідтверджено, оскільки відповіді студентів показали, що домінують стандартні мовні версії терміна. Наприклад, термін реферат визнали правильним 15 учнями та 18 виправили на угорсько-мовну форму. Це можна спостерігати за результатами кількох завдань. Хоча відповіді були, українська мовна форма домінувала, але різниці не спостерігалось.

На початку свого дослідження я вважала, що найпоширенішим типом зміни коду у мовленні студентів є завершення. Моє твердження підтвердилося, тому що більшість студентів змінюють код на основі своїх відповідей, тому що вони забувають слово в одній мові, тому вимовляють його іншою. Можна сказати, що наповнення відбувається через мовну недостатність.

Я вважаю, що учні в спілкуванні з друзями вживають у школі терміни, яких вони не знають про своїх угорських друзів та батьків. Ця гіпотеза є напівпідтвердженою, оскільки під час спілкування з українськими друзями вони вживають відомі лише їм терміни: тіпа, короче, братан, навіть, айно, обережне, ліпші, кечер, Однак я вважаю, що деякі терміни відомі, наприклад терміни *тіпа*, *братан*.

Під час дослідження можна сказати, що на учнів, чия рідна мова є угорською, і чий батьки чи, можливо, самі учні вирішать, що вони хочуть навчатися в українському класі чи школі, буде великий вплив використання елементів другої мови, таких як у міру зміни елементів та коду.

VII. FELHASZNÁLT IRODALOM

- Bartha Csilla 1992: A nyelvek közötti érintkezés univerzáléi (Néhány adalék a kódváltás kérdésköréhez). In. *Emlékkönyv Rácz Endre hetvenedik születésnapjára*. Budapest: ELTE BTK
- Bartha Csilla 1993: *Egy amerikai magyar közösség nyelvhasználatának szociolingvisztikai megközelítései*. Kandidátusi értekezés. Budapest: kézirat
- Bartha Csilla 1999: *A kétnyelvűség alapkérdései: Beszélők és közösségek*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Beregszászi Anikó – Csernicskó István 2003a: A kétnyelvűség típusai a kárpátaljai magyar közösségben. –In. Csernicskó István szerk. *A mi szavunk járása. Bevezetés a kárpátaljai magyar nyelvhasználatba*. Beregszász: Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola.
- Beregszászi Anikó – Csernicskó István 2003b: A kétnyelvűség (bilingvizmus) fogalma – In. Csernicskó István szerk. *A mi szavunk járása. Bevezetés a kárpátaljai magyar nyelvhasználatba*. Beregszász: Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola.
- Beregszászi Anikó – Csernicskó István 2003d: Pragmatikai eltérések – In. Csernicskó István szerk. *A mi szavunk járása. Bevezetés a kárpátaljai magyar nyelvhasználatba*. Beregszász: Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola.
- Bloomfield Leonard 1993: *Language*. New York, Holt
- Borbély Anna 2001: Nyelvcseré. *Szociolingvisztikai kutatások a magyarországi románok közösségében*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézete Élőnyelvi osztálya (192 – 193).
- Borbély Edit 2004: Orosz-ukrán elemek a kárpátaljai magyar diákifjúság nyelvhasználatában. *Acta Hungarica 15*.
- Csernicskó István 1995: A kárpátaljai magyarság és kétnyelvűség (1945 – 1993) – In. Kassai Iлона szerk., *Kétnyelvűség és magyar nyelvhasználat*, MTA Nyelvtudományi Intézete, Budapest.
- Csernicskó István 1997: Amit a kárpátaljai magyar kétnyelvűségről tudunk. In. *Szavak, Nevek- Szótárak Írások Kiss Lajos 75. születésnapjára* Kiss Gábor és Zaicz Gábor szerk. A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi intézete Budapest.
- Csernicskó István 1998: *A magyar nyelv Ukrajnában (Kárpátalján)*. Budapest: Osiris Kiadó- MTA Kisebbségkutató Műhely.

- Csernicskó István szerk. 2003: *A mi szavunk járása. Bevezetés a kárpátaljai magyar nyelvhasználatba*. Beregszász: Kárpátaljai Magyar Tanárképző Főiskola.
- Csernicskó István szerk. 2010: *Megtart a szó. Hasznosítható ismeretek a kárpátaljai magyar nyelvhasználatról*. Budapest-Beregszász: MTA Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság – Hodinka Antal Intézet.
- Csernicskó István – Beregszászi Anikó 2010: Nyelvválasztás: a nyelvek közötti "munkamegosztás" In. *Megtart a szó. Hasznosítható ismeretek a kárpátaljai magyar nyelvhasználatról*. Budapest-Beregszász: MTA Magyar Tudományosság Külföldön, Elnöki Bizottsága- Hodinka Antal Intézet. (42 – 44).
- Csernicskó István – Göncz Lajos 2009: *Tannyelvválasztás a kisebbségi régiókban: Útmutató kárpátaljai magyar szülőknek és pedagógusoknak*. Kiadta a Magyar Köztársaság Miniszterelnöki Hivatala, 2009. január
- Gazdag Vilmos 2011: Az ukrán tannyelvű iskolák magyar tanulóinak nyelvhasználata, különös tekintettel a keleti szláv kölcsönszavak fokozott használatára, – In. Hires-László Kornélia, Karmacs Zoltán, Márku Anita szerk., *Nyelvi mítoszok, ideológiák, nyelvpolitika és nyelvi emberi jogok Közép-Európában elméletben és gyakorlatban*. Tinta Könyvkiadó, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Hodinka Antal Intézete. Budapest-Beregszász, 2011. (375 – 376).
- Gazdag Vilmos 2014: *Orosz/ukrán nyelvi hatás a kárpátaljai magyar nyelvjárásokban*. Beregszász: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola-jegyzet (10 – 11, 27 – 30).
- Gazdag Vilmos 2015: A kárpátaljai magyar nyelvjárások orosz/ukrán kölcsönszavai – In. Márku Anita – Hires László Kornélia szerk. *Nyelvoktatás, kétnyelvűség, nyelvi tájkép*. Tanulmányok a Hodinka Antal Nyelvészeti Kutatóközpont kutatásaiból. Ungvár: Autdor- Shark.
- Gazdag Vilmos 2018: *Segédkönyv a szláv-magyar nyelvi kapcsolatok tanulmányozásához*. Ukrajna: RIK- U Kiadó.
- Gazdag Vilmos 2020: Államnyelvi hatás a kárpátaljai magyar felsőoktatásban tanuló diákok nyelvhasználatában – In. *Magyar Nyelvjárások 58*. A Debreceni Egyetem Magyar Nyelvtudományi Tanszékének Lektorált Folyóirata (175 –187).
- Gazdag Vilmos 2021: *Szláv elemek a kárpátaljai Beregszászi járás magyar nyelvjárásaiban*. Monográfia. Törökbálint: Termini Egyesület.
- Göncz Lajos 1985: *A kétnyelvűség pszichológiája. A magyar – szerb - horvát kétnyelvűség lélektani vizsgálata*. Újvidék: Forum Könyvkiadó

- Grosjean, Francois 1982: *Life with Two Languages: An Introduction to Bilingualism*. Cambridge: Harvard University Press.
- Grosjean, Francois 1992: Another View of Bilingualism, In: R.J. Harris eds., *Cognitive Processing in Bilinguals, Elsevier Science Publications*. Amsterdam
- Gumperz, J. J. 1970: Verbal strategies in multilingual communication. J. Alatis, ed., *Bilingualism and language contact*. Washington, D. C.: Georgetown University Press.
- Karmacsi Zoltán 2007: *Kétnyelvűség és nyelvelsajátítás*. Ungvár: PoliPrint.
- Karmacsi Zoltán 2020: *"Róka y lici žive"*. *Stratégiák az etnikailag heterogén családokban nevelkedő gyermekek nyelvi szocializációjában Kárpátalján*. Törökbálint: Termini Egyesület.
- Kiefer Ferenc – Siptár Péter szerk. 2003: *A magyar nyelv kézikönyve*. Budapest: Akadémiai kiadó
- Kiss Anita 2016: Diplomamunka. *Kétnyelvűségi és nyelvjárási jelenségek a kárpátaljai magyar fiatalok internetes kommunikációjában*. Debrecen.
- Kiss Jenő 1995: *Társadalom és nyelvhasználat*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Kontra Miklós 1990: *Fejezetek a South Bend-i magyar nyelvhasználatból*. Budapest: MTA Nyelvtudományi Intézete.
- Kormos Bea 2009: Több anyanyelv: retardáció vagy csoda? *Nyelv és Tudomány*.
- Krajnik Ildikó 2010: *Igazolás, szprávká, vagy dovidka? Orosz és ukrán kölcsönszavak szociolingvisztikai vizsgálata Kárpátalján*. Debrecen. Szakdolgozat.
- Lanstyák István 1991: A szlovák nyelv árnyékában (A magyar nyelv helyzete Csehszlovákiában 1918–1991). – In. Kontra Miklós szerk., *Tanulmányok a határainkon túli kétnyelvűségről*. Budapest: Magyarságkutató Intézet.
- Lanstyák István 1993: *A szlovákiai magyar nyelvváltozatok nyelvkörnyezettani és kontaktusnyelvészeti kérdései*. Kandidátusi értekezés. Pozsony: kézirat.
- Lanstyák István – Szabó Mihály Gizella 1996: Kódváltás és nemzetiségi azonosságtudat. Gadányi Károly – Bokor József Guttman Miklós szerk., *Nyelvi tudat, identitástudat, nyelvhasználat*. Szombathely: Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola
- Lanstyák István 1998: *A magyar nyelv szlovákiai változatainak sajátosságai*. Dunaszerdahely: Lilium Aurum.
- Lanstyák István 2005a: A kódváltásról- nyelvtani szempontból. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 7/2.

- Lanstyák István 2006: Nyelvből nyelvbe. *Tanulmányok a szókölcsönzésről, kódváltásról és fordításról*. Pozsony: Kalligram.
- Lesznyák Márta 1996: Kétnyelvűség és kéttannyelvű oktatás. *Magyar Pedagógia* 1996/3.
- Lizanec Petro 1970: *Magyar- ukrán nyelvi kapcsolatok (A kárpátontúli ukrán nyelvjárások anyagai alapján)*. Uzshorod: Uzshorodi Állami Egyetem.
- Márku Anita 2008: *Érvényes történetek. Nyelvválasztási és kódváltási kommunikációs stratégiák a kárpátaljai magyar fiatalok körében*. Ungvár- Beregszász: PoliPrint-KMF.
- Márku Anita 2013: *"Po Zákárpátszki. Kétnyelvűség, kétnyelvűségi hatások és kétnyelvű kommunikációs stratégiák a kárpátaljai magyar közösségben*. Ungvár: "Líra" Poligráfcentrum.
- Molnár Anita 2010. Magyar vagy ukrán tannyelvű iskola? A tannyelv lehetséges következményeiről Kárpátalján. In. Fábri István – Kötél Emőke szerk., 2010. *Határhelyzetek III. Önmeghatározási kísérletek: hagyományőrzéstől a nyelvi identitásig*. Budapest: Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium.
- Myer- Scotton, C 1993: *Duelling Languages: Grammatical Structure in Codeswitching*. Oxford: Clarendon.
- Nagy Natália 2020: A szórványban élő iskolások nyelvhasználatának sajátosságai egy kérdőíves kutatás alapján. *Acta Universitatis de Carolo Eszterházy Nominatae: Sectio Linguistica Hungarica*
- Popovics Zita 2021: *A kétnyelvűségi hatások vizsgálata a kárpátaljai vegyes tannyelvű középiskolások 10-11. osztályos diákjai körében*. Magiszteri munka. Beregszász.
- Romaine, Suzanne 1989: *Bilingualism*. Oxford, UK and New York, USA, Basil Blackwell.
- Séra Magdolna 2009: Az iskolai tannyelv választás szerepe a kárpátaljai magyar kisebbség jövője és társadalmi mobilitása szempontjából – In. Kötél Emőke – Szarka László szerk., 2009. *Határhelyzetek II. Kultúra- Oktatás- Nyelv- Politika*. Budapest: Balassi Intézet Márton Áron Szakkollégium.
- Trudgill, Peter 1997: *Bevezetés a nyelv és a társadalom tanulmányozásába*. Szeged: JGYTF Kiadó.
- Vancone Kremmer Ildikó 1998: Észrevételek a gyermekkori kódválasztás és kódváltás változásairól – In. Lanstyák István és Simon Szabolcs szerk. *Tanulmányok a magyar- szlovák kétnyelvűségről*. Pozsony: Kalligram Könyvkiadó.
- Wardhaugh, Ronald 1995. *Szociolingvisztika*. Budapest: Osiris –Századvég.

MELLÉKLETEK

1. számú melléklet: A kérdőív egy kitöltött példánya

2022. 05. 06. 14:56

A kétnyelvűségi hatások vizsgálata

A kétnyelvűségi hatások vizsgálata

Tisztelt kitöltő!

Petruska Anghela vagyok. A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola magyar nyelv és irodalom szakos, IV. évfolyamos hallgatója. Az itt következő adatokra szakdolgozatom alapját képező kutatáshoz kérem a segítségüket, melynek célja a kétnyelvűségi hatások vizsgálata az ukrán osztályban tanuló magyar anyanyelvű diákok nyelvhasználatának a feltárása.

A kérdőív teljes mértékben anonim, a válaszokat csak összesített elemzésre használom. Köszönettel köszönöm előre is hálásan!

1. Nemi: *

- Nő
 Férfi

2. Iskola neve: *

A Beregszászi 5. Számú Iskola

Osztály: *

5.
 6.
 7.
 8.
 9.
 10.
 11.

https://docs.google.com/forms/d/1X8fOCLHsEV2kTdsSQw0EBGLzKAKHJ-LwPgN_4J778/edit#response=ACYDBNjys3ZgBVKHNYCSLTSdIS... 1/12

2022. 05. 06. 14:56

A kétnyelvűségi hatások vizsgálata

4. Lakhelyed: *

Jánosi

5. Nemzetiséged: *

- Magyar
 Ukrán
 Orosz

6. Anyanyelved: *

- Magyar
 Ukrán
 Orosz

7. Milyen nyelven beszélsz, a következő személyekkel? *

	Mindig magyarul	Általában magyarul, néha ukránul	Általában ukránul, néha magyarul	Mindig ukránul
Szüleiddel	☒	☐	☐	☐
Nagyszüleiddel	☒	☐	☐	☐
Rokonaiddal	☐	☒	☐	☐
Barátaiddal	☐	☒	☐	☐
Szomszédjaiddal	☒	☐	☐	☐

https://docs.google.com/forms/d/1X8fOCLHsEV2kTdsSQw0EBGLzKAKHJ-LwPgN_4J778/edit#response=ACYDBNjys3ZgBVKHNYCSLTSdIS... 2/12

8. Milyen nyelven beszél az alábbi személyekkel? *

	Mindig magyarul	Általában magyarul, néha ukránul	Általában ukránul, néha magyarul	Mindig ukránul
Osztálytársaidal	☐	☐	☒	☐
Tanároiddal	☐	☐	☒	☐
Igazgatóval	☐	☐	☐	☒
Könyvtárossal	☐	☐	☒	☐
Iskolai portással	☐	☐	☐	☒
Konyhasénéivel	☐	☐	☐	☒

9. Hányasra értékeled nyelvtudásodat 1-től 5-ig terjedő skálán? *

	1. Egyáltalán nem	2. Nem túl jól	3. Közepesen	4. Jól	5. Kiválóan
Magyar	☐	☐	☐	☐	☒
Ukrán	☐	☐	☐	☒	☐
Orosz	☐	☐	☐	☒	☐
Angol	☐	☐	☒	☐	☐

10. Tudsz olvasni és írni az alábbi nyelveken? *

	Olvasni és írni is tudok	Csak olvasni tudok	Nem tudok és nem is olvasni
Magyar	☒	☐	☐
Ukrán	☒	☐	☐
Orosz	☒	☐	☐
Angol	☒	☐	☐
Egyéb	☐	☐	☒

11. Általában milyen nyelveken olvasol? (Több válasz is lehetséges) *

	Magyarul, oroszul	Héberül	Horvátul	Magyarul
Magyar	☒	☒	☒	☒
Ukrán	☒	☒	☐	☒
Orosz	☐	☒	☐	☐
Angol	☒	☐	☒	☐
Egyéb	☐	☒	☐	☐

12. Általában milyen nyelven hallgatsz vagy nézed az alábbiakat? (Több válasz is lehetséges) *

	Filmek	Zenék	Videók	Sportközvetítések	Műsorok
Magyar	☒	☒	☒	☒	☐
Ukrán	☐	☒	☒	☒	☐
Orosz	☐	☒	☒	☐	☐
Angol	☒	☒	☒	☐	☐
Egyéb:	☐	☒	☒	☐	☐

13. Sorold fel a tantárgyaidat! *

Ukrán nyelv és irodalom, kémia, algebra, mértan, fizika, biológia, földrajz, Zno matek, Zno isztoria, stb

14. Sorold fel mi található az iskolatászkádban! *

Könyvek, füzetek, tolltartó, olló, színes papír, korrektor, radír stb

15. A következő mondatokban azt a szót javítsd ki, amely szerinted nem természetes! (Ha természetes, akkor tegyél egy pipát vagy más írásjelet) *

1. Bevittem a tanárnőnek a dovidkát, mert betegség miatt hiányoztam az órákról.

√

15. (2.) Történelem órára elkészíttem a referátot. *

Referátum

15. (3.) Tornaórán mindenkinél kell, hogy legyen kroszovszki. *

Tornacipő

https://docs.google.com/forms/d/1X8FDOLhKEV2kTDs9Qw0EBbGLZnKAHU-LwPqN_4J7T8/edit#response=ACYDBNys3ZqBVK9hYC5ILTScIS... 5/12

15. (4.) Édesanyám szosziszkit vett a boltban. *

Vrsli

15. (5.) Me a sztolovában finom ebédet főztek. *

Étekezde

15. (6.) Az iskolatászkámban mindig van korrektor. *

√

15. (7.) A füzetemet mindig a pápkába teszem. *

√

15. (8.) Az egyik osztálytársam rosszul lett, ezért a tanár a medszesztrához küldte. *

Ápoló

15. (9.) A májka sokkal kényelmesebb, mint a szvetter. *

Póló, Pálóver

15. (10.) Az autóban mindig kell lennie apteckának. *

√

16. Megesett veled, hogy egy beszélgetés alatt másik nyelvre váltottál át? Ha igen, mondd példát! *

Igen. Mikor nem tudtam hogy van magyarul az a szó így ukránul mondtam el.

17. Milyen nyelven folytatnád a beszélgetést a barátoddal, ha a társaságban más nemzetiségű is van és nem tud ukránul/magyarul? Válaszodat indokold meg!

Akihez fordulok, annak a nyelvén szólok meg.

18. Volt olyan eset, hogy egy magyarul nem beszélő osztálytársad jelenlétében, egy másik személlyel továbbra is magyarul beszélte? Válaszodat indokold meg!

Nem, illetenség.

19. Ha egy magyar vagy ukrán személlyel folytatott beszélgetést idézel fel a magyarukrán barátaidnak, akkor melyik nyelven teszed? Mondj példát!

Ha kell két nyelven is megteszem. Ez attól függ, hogy ki milyen nyelven tud beszélni, akkor olyan nyelven mondom el.

20. Előfordult vejed, hogy egy ukránul nem tudó/magyarul nem tudó barátodnak ismerősödnék lefordítottál valamilyen magyar/ukrán nyelvű szöveget? Ha igen, mondj példát!

Igen! Tanulással kapcsolatos szövegeket szoktam fordítani.

21. (1.) Mi látható a következő képeken? Válaszodat írd le!

Narancslé

https://docs.google.com/forms/d/1X8f0DLHkEV2kTDsQw0EBbGLmKAHL-LwPqH_UJT7/edit#response=AC1DBNjy3ZqBVKYCYLTSdS...

21. (2.) *

Plasztelin

21. (3.) *

Folyékony ragasztó

21. (4.) *

Korrektor

21. (5.) *

Bánka

21. (6.) *

Vilánykörte

21. (7.) *

Ávénjka

21. (8.) *

Napló

21. (9.) *

Hangszóró

21. (10.) *

Blincsik

21. (11.) *

Krumpli

21. (12.) *

Szkocs

https://docs.google.com/forms/d/1X6fODLhEiV2kTDdSQwEeBGLzKAHU-LwPgN_4J7T8/edit#response=ACYDBNys3ZjBvKhYCSILTScl... 11/12

22. Használ-e az iskolában, a barátokkal való társalgásaidban olyan szavakat, amelyeket a szüleid vagy a magyar iskolába járó barátaid nem ismernek? Ha igen, írd példákat!

Igen. Például korocse, tyipás

Ім'я користувача:
Моца Андрій Андрійович

ID перевірки:
1011136549

Дата перевірки:
10.05.2022 23:39:39 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
11.05.2022 19:06:03 EEST

ID користувача:
100006701

Назва документа: Petruska AngBla_Magyar_Szakdolgozat_2022

Кількість сторінок: 64 Кількість слів: 16852 Кількість символів: 135507 Розмір файлу: 2.11 MB ID файлу: 1011033710

7.06% Схожість

Найбільша схожість: 3.37% з джерелом з Бібліотеки (ID файлу: 1007752636)

5.04% Джерела з Інтернету

168

Сторінка 66

5.85% Джерела з Бібліотеки

147

Сторінка 69

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел